

РЕФЕРАТ

Структура дипломної роботи: 96 стор., 30 рис., 16 табл., 11 формул, 64 використаних джерел літератури, 3 додатків.

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ, ОЩАДБАНК, ДЕПОЗИТИ ДО ЗАПИТАННЯ, СТРОКОВІ ДЕПОЗИТИ, ОЩАДНИЙ СЕРТИФІКАТ, ДЕПОЗИТНИЙ РИЗИК, ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА БАНКУ, АДАПТИВНА ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА, ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ.

Об'єктом дослідження в дипломній роботі виступає діяльність акціонерного товариства «Ощадбанку».

Предметом дослідження виступає діяльність АТ «Ощадбанк» щодо залучення коштів клієнтів на депозитні рахунки.

Мета дипломної роботи полягає у вдосконаленні управління депозитними операціями банку шляхом формування доцільної депозитної політики та підвищення її ефективності.

В дослідженні використані загальнонаукові методи: горизонтальний, вертикальний, порівняльний, структурний аналіз, синтез, гіпотеза, а також економіко-математичні методи.

В результаті дослідження визначено основні показники розрахунку ефективності депозитної політики банку, запропоновано використання адаптивної депозитної політики банку, запровадження якої забезпечить здатність банку своєчасно та адекватно реагувати на зміни зовнішнього середовища та успішно здійснювати депозитну діяльність без загрози втрати конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ КОШТАМИ БАНКУ	5
1.1. Економічна сутність депозитних операцій банку	5
1.2. Класифікація депозитних ресурсів банку	13
1.3. Депозитна політика банку та її основні напрями.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АТ «ОЩАДБАНКУ»	35
2.1. Основні тенденції на ринку депозитів в Україні	35
2.2. Аналіз депозитних програм АТ «Ощадбанку»	43
2.3. Загальний аналіз масштабів та динаміки депозитної діяльності АТ «Ощадбанку»	53
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ.....	61
3.1. Вдосконалення оцінки ефективності депозитної політики банку	61
3.2. Розробка адаптивної депозитної політики банку	72
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:	88
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Банківська система, тісно пов'язана з розвитком економіки країни, швидко реагує на будь-які зміни у зовнішньому середовищі. Як правило, в умовах нестабільності економічної ситуації або політичної невизначеності на перший план в банківській системі виходить питання збереження її стійкості, а значним дестабілізуючим фактором є вилучення коштів із рахунків клієнтів та погіршення внаслідок цього кількісних та якісних характеристик ресурсної бази банків. В Україні криза банківської системи 2014 - 2015 рр. супроводжувалась значним відтоком коштів клієнтів, обумовлених, насамперед, деструктивним впливом зовнішніх факторів. Перша фаза вилучення коштів припала на період найбільшої політичної нестабільності та анексії Криму, друга – на період загрози воєнного вторгнення Російської Федерації, третя – на період різкої девальвації гривні. Вилучення коштів клієнтів із банківської системи України наразі також обумовлюють зниження реальних доходів та зміна загального рівня життя населення, обмеженість доступу підприємств до кредитних ресурсів, що змушує їх використовувати тимчасово вільні кошти для фінансування поточної діяльності. Зважаючи на зазначене, необхідним є розвиток науково-методичних засад формування системи депозитного менеджменту з урахуванням внутрішніх можливостей банку щодо нівелювання негативних наслідків невизначеності економічного розвитку та дії геополітичних та політичних факторів в Україні, обмежених можливостей клієнтів генерувати ресурси з необхідними для банку характеристиками, забезпечуючи при цьому конкурентоспроможність на ринку та необхідний рівень фінансової стійкості.

Питання банківського та фінансового менеджменту, а також окремі аспекти сутності депозитної діяльності банків та управління нею знайшли своє відображення в працях зарубіжних та вітчизняних науковців О. Бартоша, Г. Белоглазової, В. Бобиля, Т. Васильєвої, О. Васюренка, Н. Версаль, О. Вовчак, І. Волошина, І. Вядрової, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, І.

Д'яконової, Е. Долана, С. Козьменка, О. Колодізева, Г. Коробової, Ю. Коробова, Т. У. Коха, Л. Кузнецової, О. Лаврушина, Р. Міллера, А. Мороза, Д. Полфремана, М. Поморіної, П. С. Роуза, М. Савлука, Дж. Сінки мол., Г. Тосуняна, В. Усоскіна, П. Шальнова та ін. Проте існують питання, щодо формування депозитного портфеля та управління ним, які потребують більш детального вивчення з урахуванням особливостей певної банківської установи. Все це обумовлює актуальність теми дослідження, визначає його об'єкт, предмет, мету і завдання.

Об'єктом дослідження в дипломній роботі виступає діяльність акціонерного товариства «Ощадбанку».

Предметом дослідження виступає діяльність АТ «Ощадбанк» щодо залучення коштів клієнтів на депозитні рахунки.

Метою дипломної роботи є вдосконалення управління депозитними операціями банку шляхом формування доцільної депозитної політики та підвищення її ефективності.

Виходячи з визначеної мети основними завданнями роботи є:

- 1) визначення сутності депозитних операцій банку та їхньої класифікації;
- 2) визначення основних напрямів депозитної політики банку
- 3) оцінка сучасного стану ринку депозитів банківської системи України;
- 4) аналіз депозитного портфеля банку в розрізі суб'єктів, строків залучення та погашення, процентних ставок;
- 5) визначення показників підвищення ефективності депозитної політики банку.
- 6) розробка адаптивної депозитної політики банку.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ КОШТАМИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність депозитних операцій банку

Ресурси банків є необхідним активним елементом банківської діяльності. Банки, з одного боку, залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб, формуючи тим самим ресурсну базу, а, з іншого, – розміщують їх від свого імені на умовах поверненості, терміновості і платності. При цьому, банк може проводити свої операції тільки в межах наявних у нього коштів. Обсяг і якісний склад ресурсів, якими користується банк, визначають масштаби і напрямки його діяльності [25].

Депозитні ресурси є основним джерелом залучених коштів, які використовуються для проведення активних операцій. Місце депозитних ресурсів в пасивах банку представлено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Місце депозитних ресурсів в пасивах банку

У науковій літературі поняття «депозит» використовується досить часто. Вивченню економічної суті банківського депозиту присвятили свої

праці вітчизняні вчені М.Д. Алексєєнко, О.В. Васюренко, О.Д. Вовчак, А.М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, А.Г. Загородній, В.І. Колеснікова, А.М. Мороз, О.М. Островська, О.М. Петрук, М.Ф. Пуховкіна, С.К. Реверчук, Р.І. Тиркало, а також зарубіжні вчені П. Роуз, Д. Сінкі, Й. Шумпетер та інші.

Так, наприклад, О.М. Островська трактує банківський депозит як грошові кошти фізичних і юридичних осіб, які розміщені на тимчасове зберігання в банк [1, с. 50]. А поняття депозитних операцій банку висвітлюється як операції зі залучення грошових коштів юридичних та фізичних осіб на вклади та їх розміщення [1, с. 120].

В «Економічній енциклопедії» банківські депозити розглядають як грошові засоби, які вносять у банк у вигляді вкладів, за які банк виплачує проценти, а депозитні ресурси пояснюються як засоби, поміщені в банк для зберігання, які використовуються для наступної виплати процентів вкладників [2, с. 90].

Для Петрука О.М. «Депозит – кошти, що надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із чинним законодавством України, нерезиденту на чітко визначений строк та під процент і оформлюються відповідною угодою» [3, с.74].

Тиркало Р.І. зазначає: «Депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, що передані банку їх власником, або третьою особою за дорученням та за рахунок власника для зберігання на певних умовах» [4, с. 164].

Васюренко О.В. вважає, що під депозитом треба розуміти гроші, які передані в банк їх власником для зберігання і залежно від умов зберігання враховуються на певному банківському рахунку [5, с. 117].

На думку Герасимовича А.М. депозит є зобов'язанням банку за тимчасово залученими коштами фізичних та юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату [6, с. 60].

На думку В.І. Колеснікової, депозит – це передача засобів клієнта у тимчасове користування банку [7, с. 162]. За таким визначенням депозит розглядається не як кошти, що залучені банком на зберігання, а як позика, що надається суб'єктами господарювання та населенням у користування банку на вигідних умовах [11].

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» «Внесок (депозит) – це кошти в готівковій чи безготівковій формі у валюті України чи в іноземній валюті, що розміщені клієнтами на їхніх іменних рахунках у банках на договірних засадах і на певний строк або без визначення такого терміну, і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України і умов договору» [26].

Узагальнюючи наведені вище визначення під депозитними ресурсами (депозитом) банку слід розуміти сукупність грошових коштів клієнтів банку, залучених банком на договірній основі на визначений термін або без зазначення такого терміну, які підлягають виплаті власникам з процентом або без нього, і які забезпечують банку необхідний обсяг коштів для здійснення активних операцій та виконання банком нормативних вимог згідно до законодавства [25].

Суб'єктами банківських депозитних операцій можуть бути банки, що виступають як позичальники, і власники коштів, що виступають як кредитори, а об'єктами цих операцій виступають кошти, що передані банку на умовах, визначених угодою банківського вкладу. В економічній літературі існує певні протиріччя щодо таких понять як «депозит» та «вклад» (табл. 1.1).

Депозити є фактично найголовнішим видом зобов'язань, – основним підґрунтям для розвитку комерційного банку та банківської системи загалом. Депозит – це зобов'язання банку за тимчасово залученими коштами фізичних і юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату. Зважаючи на наведені вище визначення депозиту, які передбачені українським законодавством можна виділити наступні характеристики депозиту:

строковість, платність, поверненість, а також договірні умови його використання.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика категорій «депозит» і «вклад»

Трактування депозитів	Трактування вкладів
Гроші або цінні папери, віддані на зберігання до банку чи інших фінансово-кредитних установ. Грошові вклади підприємств, установ чи громадян до банків є основним джерелом банківських кредитних ресурсів;	Кошти (готівкою чи в безготівковій формі, у національній або іноземній валюті) передані власником (громадянином чи юридичною особою) або третьою особою за дорученням і за рахунок власника до банку для зберігання на певних умовах. Після закінчення встановленого терміну зберігання вклад підлягає поверненню вкладникові чи за його вказівкою іншій особі. Власник вкладу отримує дохід – встановлені відсотки від вкладеної суми;
Початкова сплата за товар чи послугу в установленому за домовленістю розмірі з метою збереження за покупцем (споживачем) права придбання товару чи послуг після оплати повної їх вартості;	Івестиція; переведення грошей у менш ліквідну форму з метою отримання прибутку чи гарантії
Запис у банківських книгах, що підтверджує певну вимогу клієнта до банку	
Внески до митниці як забезпечення сплати мита	
Гроші чи цінні папери, внесені боржником до судової установи для перерахування кредиторів.	

В економічному словнику за редакцією П.І. Багрія, С.І. Дорогунцова вклад трактують як форму зберігання коштів установ, організацій, населення в банках та ощадних касах. Дуже часто в економічній літературі поняття «банківський депозит» використовується, коли вкладником є не фізична, а

юридична особа; коли грошові кошти внесені до банку на чітко визначений строк; коли предметом банківських депозитів є не лише грошові кошти, а й цінні папери. Наведені та інші існуючі визначення понять «вклад» та «депозит» дають змогу зробити висновок, погоджуючись із думкою М.Д. Алексеєнка, що банківський вклад – це грошові кошти в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, які розміщені власником або третьою особою за рахунок і за дорученням власника на рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладникові або за його дорученням іншій особі, як правило з процентом [11, с.112]. У деякій літературі поняття «вклад» і «депозит» ототожнюють, хоча, на думку багатьох економістів, останнє поняття є ширшим [112, с. 7]. Зважаючи на наявні формулювання у чинному законодавстві України, терміни «депозит» та «вклад» є тотожними [17].

При залученні депозитів банки дотримуються таких принципів організації депозитних операцій:

- депозитні операції здійснюються таким чином, щоб сприяти отриманню банківського прибутку або створювати умови для отримання прибутку в майбутньому;
- у процесі організації забезпечується різноманітність суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;
- при здійсненні банківських операцій забезпечується взаємозв'язок і взаємопогодження між депозитними і кредитними операціями по термінах і сумах;
- особлива увага в процесі організації депозитних операцій приділяється строковим депозитам, які найбільше підтримують ліквідність балансу банку; проводячи свої депозитні та кредитні операції, банк повинен зменшувати свої вільні ресурси;
- банк повинен приймати міри по розвитку банківських послуг, що передбачає залучення депозитів [58].

Депозитні ресурси банку характеризуються наступними параметрами:

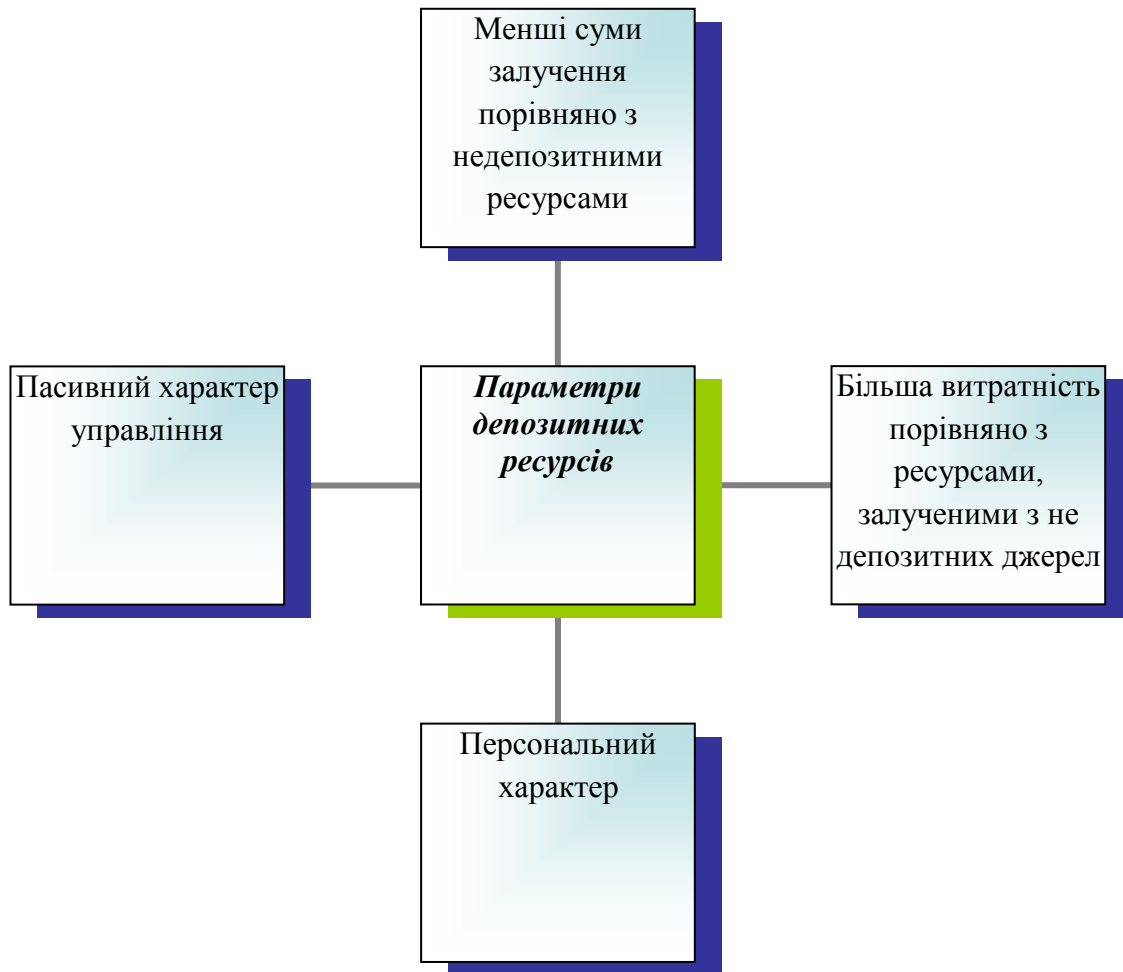

Рис. 1.2. Параметри депозитних ресурсів

- персональний характер, оскільки асоціюються з конкретним клієнтом банку і передбачають укладання договору з ним;
- пасивний характер управління, оскільки ініціатива залучення коштів належить клієнту;
- менші суми залучення порівняно з ресурсами, залученими з недепозитних джерел, тому їх вважають операціями роздрібного характеру;
- більша витратність порівняно з ресурсами, залученими з недепозитних унаслідок значних обсягів витрат, пов'язаних з залученням ресурсів даного виду, та меншими сумами залучення.

Зазначені особливості слід урахувати при виборі джерел формування депозитних ресурсів банку. Кошти, що залучаються банками на депозити,

різноманітні по складу. Основні джерела залучення депозитних ресурсів банку наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Основні джерела залучення депозитних ресурсів (депозитів) [25]

Вид ресурсів	Характеристика у розрізі основних складових
Кошти на вимогу (до запитання) суб'єктів господарської діяльності	Поточні рахунки суб'єктів, кошти за довірчими операціями, кошти в розрахунках, розподільчі рахунки суб'єктів господарської діяльності, цільові кошти на вимогу, кошти для розрахунків платіжними картками
Строкові кошти суб'єктів господарської діяльності	Короткострокові й довгострокові депозити суб'єктів господарської діяльності, кошти, отримані за операціями РЕПО; кошти від випуску депозитних сертифікатів
Кошти на вимогу (до запитання) фізичних осіб	Поточні рахунки, кошти за довірчими операціями фізичних осіб, кошти в розрахунках, кошти фізичних осіб для розрахунків платіжними картками
Строкові кошти фізичних осіб	Короткострокові та довгострокові депозити фізичних осіб; кошти від випуску ощадних сертифікатів
Кошти бюджету й позабюджетних фондів України	Кошти бюджетів України до розподілу, кошти державного бюджету України, бюджетні кошти клієнтів, які утримуються з державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів та бюджетні кошти клієнтів, що утримуються з місцевих бюджетів, кошти позабюджетних фондів

Серед зазначених в табл. 1.2. джерел формування депозитних ресурсів банку, основними є кошти на поточних та строкових рахунках суб'єктів господарювання та населення.

Ринок депозитних ресурсів знаходиться у постійному русі, тому банк повинен аналізувати економічні явища, процеси, а також фактори, які впливають на можливість залучити максимальний обсяг вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб.

Класифікація факторів, що мають вплив на формування депозитних ресурсів банку наведена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Фактори, що впливають на формування депозитних ресурсів банку [14]

<i>Вид</i>	<i>Характеристика</i>
Макроекономічні фактори	<ul style="list-style-type: none"> ▪ рівень конкуренції в банківській сфері; ▪ поточна кон'юнктура ринку; ▪ регулювання з боку НБУ; ▪ стан грошово-кредитної системи; ▪ рівень інфляції; ▪ нормативно-правова база оподаткування, валютних операцій, антимонопольного законодавства; ▪ рівень доходів населення; ▪ рівень розвитку окремих галузей, регіонів
Мікроекономічні фактори	<ul style="list-style-type: none"> ▪ фактичний розмір капіталу; ▪ імідж банку на ринку депозитних внесків та поточних рахунків; ▪ ефективність маркетингової, особливо конкурентної політики банку; ▪ кваліфікація персоналу, в тому числі культура обслуговування клієнтів; ▪ технології, що використовуються банком, та їх відповідність потребам наявних та потенційних клієнтів; ▪ широта номенклатури послуг, що надаються клієнтам у процесі обслуговування їх поточних, депозитних й інших рахунків; ▪ фінансові можливості щодо оплати залучених коштів, обумовлені ефективністю їх подальшого розміщення; ▪ цінова політика банку; ▪ маркетингова стратегія банку; ▪ стабільність клієнтської бази банку

Серед макроекономічних факторів найбільш ваговими є рівень конкуренції в банківській сфері, який визначає загальний спектр та різноманіття депозитних послуг. Слід враховувати увесь спектр пропозиції на даний вид послуг інших банківських установ на ринку для утримання стійких позицій банку у конкурентній боротьбі за вкладника та успішної реалізації цілей депозитної політики.

1.2. Класифікація депозитних ресурсів банку

З метою обліку, аналізу та планування депозитної діяльності банку, депозити класифікуються за багатьма ознаками. В сучасній економічній літературі наводиться досить багато спроб класифікації банківських депозитів, що відрізняються між собою за обсягом інформації, яка надається, ступенем укрупненості та деталізації, які розкривають загальні ознаки цього поняття або мають певну спрямованість. У деяких літературних джерелах є розходження або протиріччя щодо класифікації за тією чи іншою ознакою. Види депозитних рахунків, які використовуються у практиці сучасних банків, є дуже різноманітними, а в результаті появи нових банківських продуктів та різноманітних фінансових нововведень їх кількість протягом останніх років зростає. Таке явище можна пояснити тим, що всі без винятку банки прагнуть максимально задовольнити попит будь-яких груп клієнтів на депозитні послуги та залучити їхні заощадження і тимчасово вільні грошові кошти на депозитні рахунки.

Класифікація банківських депозитів повинна визначати відповідні підходи до методів оцінки та аналізу депозитів для прийняття відповідних управлінських рішень щодо здійснення цих операцій, а також ступінь відповідальності за отриманими результатами. Ще однією із цілей класифікації депозитів банків є надання власнику депозитного рахунку – фізичній чи юридичній особі якнайповнішої інформації з питань зберігання, виплати та отримання процентів за депозитом [17].

Класифікація депозитів може бути проведена за різними ознаками. Депозити розрізняють залежно від строку, умов внеску та вилучення коштів, сплати процентів, можливістю отримання пільг за активними операціями з банком тощо.

Найбільш розповсюдженою ознакою класифікації депозитів є їхній поділ в залежності від їх економічного змісту на такі групи: 1) депозити до запитання; 2) строкові депозити; 3) ощадні вклади [19, с.440]. Надамо їхню детальну характеристику.

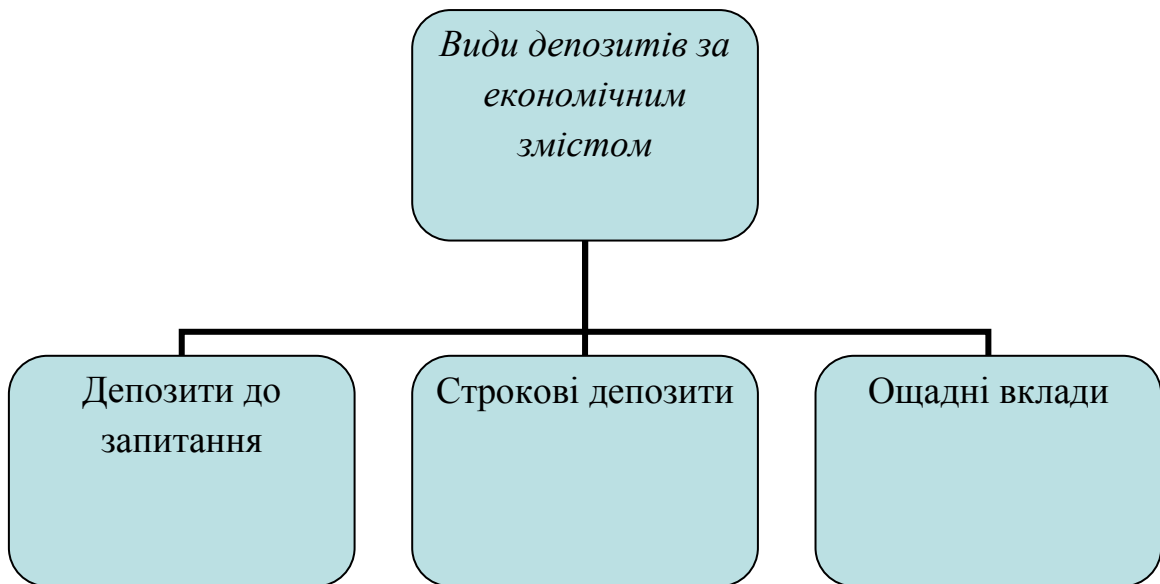

Рис. 1.3. Види депозитів за економічним змістом

1) Найбільш розповсюдженим видом депозиту є депозити до запитання, які у світовій банківській практиці називають трансакційними. Вони являють собою зобов'язання, які не мають конкретного строку погашення та можуть бути вилучені в будь-який час за першою вимогою вкладника. Ці депозити можуть бути як безпроцентними, так і з виплатою процентів, але, як правило, дуже незначних.

Вони характеризуються такими особливостями:

- внесення на депозит та вилучення коштів з нього можуть здійснюватися як частинами, так і повністю в будь-який час без обмежень;
- гроші можуть вилучатися з рахунку як у вигляді готівки, так і за допомогою грошового чека;
- власник рахунку платить банку комісію за використання рахунку у вигляді постійної місячної ставки або за кожний виписаний чек;
- за депозитами до запитання банк повинен зберігати мінімальний резерв у центральному банку в більшому відношенні, ніж за строковими [41, с. 7].

У більшості банків депозити до запитання мають значну питому вагу в структурі залучених коштів. Такі депозити, на відміну від інших видів, у

своїй основі є нестабільними, що обмежує сферу їх використання банками для кредитних та інвестиційних операцій. Щоденний залишок на таких рахунках змінюється значною мірою як випадкова величина. Тому прогнозування залишку коштів на кожному поточному рахунку є досить проблематичним, а використання для ефективного розміщення в дохідні активи потребує знання закономірностей їх формування. У банківській системі України поточні пасиви становлять 61% від усіх ресурсів банків [10].

В світовій банківській практиці поряд із звичайними депозитами до запитання неабиякого розвитку отримав такий вид депозиту як pow-рахунки. Ці рахунки об'єднали в собі принципи зберігання і використання строкових вкладів і вкладів до запитання: як тільки сума залишку на рахунку перевищує якусь величину, на неї починають нараховувати проценти, для клієнтів ці рахунки вигідні тим, що, як і вклади до запитання, дають змогу проводити розрахунки за допомогою документа, який має силу засобу платежу, а головне, як і строкові вклади, дають право отримувати відповідний дохід.

2) Другим видом депозиту є депозити на визначений строк (строкові депозити) – найтрадиційніший і, як правило, найдохідніший для клієнта вид депозитних послуг. Це грошові кошти, що зараховуються на депозитні рахунки на жорстко обумовлений термін з виплатою процентів і можуть бути знятими після закінчення терміну або після попереднього повідомлення банку за встановлений період.

До числа характерних особливостей даних вкладів належать:

- рахунки не призначені для розрахунків, на них не виписуються чеки; кошти на рахунках обертаються повільно;
- існує формальна вимога про попередні повідомлення вкладником банку про вилучення коштів за 7 днів, а в деяких випадках і до 30 днів;
- за рахунком виплачується процент, при цьому максимальний рівень процентної ставки може регулюватися Національним банком України;
- для вкладів, як правило, встановлюється більш низька норма обов'язкових резервів, ніж за депозитами до запитання.

Строкові вклади є джерелом одержання прибутків їх власниками. Вони оформляються угодою між вкладником і банком. Сума, строки та умови оформлення строкових депозитів визначається банком відповідно до його фінансових можливостей за погодженням із вкладником.

Строкові депозити в свою чергу можуть класифікуватися залежно від терміну зберігання:

- депозити з терміном від 3 до 6 місяців;
- депозити з терміном від 6 до 9 місяців;
- депозити з терміном від 9 до 12 місяців;
- депозити з терміном понад 12 місяців [32, с. 131]

3) Третім різновидом депозитів є ощадні вклади. Ощадні вклади – це вклади населення, розміщуванні у банках з метою зберігання і нагромадження. Ощадні, вклади призначені не для розрахунків, а для заощадження коштів. Вилучення ощадного вкладу, як правило, повинно здійснюватись за попереднім повідомленням. Існують наступні типи ощадних вкладів:

- a. рахунки на ощадних книжках;
- b. рахунки з випискою стану ощадного вкладу (вкладник має справу з банком через пошту без застосування ощадних книжок);
- c. депозитні рахунки грошового ринку (не використовується ощадна книжка для реєстрації операції, а ставка відсотка коригується щотижня кожним банком самостійно відповідно до змін ринкових умов) – це новий тип ощадних вкладів [17].

Ощадні вклади населення вигідні банку тим, що вони, як правило, мають довгостроковий характер і, відповідно, можуть бути джерелом довгострокових вкладень [17].

Ощадні вклади мають певні недоліки, до яких слід віднести такі:

- великі витрати банківської установи у зв'язку з виплатою підвищених відсотків і зниження таким чином маржі;

- залежність цих вкладів від різних чинників: політичних, економічних, що підвищує загрозу швидкого відпливу коштів з цих рахунків зниження ліквідності банку;
- нездатність банку відновити ці ресурси на постійній основі [15, стор. 64].

У банківській практиці клієнтам пропонуються різноманітні види депозитів: депозити з поповненням, які передбачають збільшення суми депозиту в період його зберігання в банку; депозити з пролонгацією, які передбачають продовження строку депозиту; депозити з попереднім повідомленням про вилучення, кошти з яких повертаються лише після попереднього повідомлення власника депозитного рахунку у письмовій формі [23, с. 650].

Крім цього, банками пропонуються подібні види депозитів, за якими встановлено більш сприятливі умови, ніж за депозитом із графіком погашення. Такий банківський продукт поєднує в собі умови строкового депозиту й депозиту до запитання, оскільки дає змогу у будь-який час протягом строку дії депозитного договору здійснювати його власником внесення додаткових коштів до основної суми депозиту, а також у зручний для вкладника час, без повідомлення та без попередньо узгодженого з банком графіком, вилучати кошти з рахунку, але при цьому банк встановлює мінімальну суму, яка не може бути вилучена з рахунку достроково. У протилежному випадку, при порушенні цієї умови, в договорі може бути передбачений штраф за дострокове вилучення цієї мінімальної суми, як правило, у формі зниження процентної ставки або відмови банку від сплати процентів загалом [17].

Послідовність та пріоритети ознак класифікації можуть бути встановлені у кожному конкретному випадку по-різному, залежно від мети аналізу, який має бути проведений при дослідженні депозитів. На основі аналітичного огляду депозитів, що використовуються в різних країнах світу пропонуємо методичні підходи до їх класифікації (табл. 1.4), в основу якої

покладено наступну сукупність класифікаційних ознак: тип клієнта, вид валюти, форма користування, строк, рівень стабільності, форма оформлення, методи і терміни нарахування процентів, режим функціонування, регіональна ознака, економічна сутність, величина депозиту, вид і форма депозиту, порядок розпорядження депозитом.

Таблиця 1.4

Класифікація банківських депозитів

Класифікаційна ознака	Види депозитів
Тип клієнта	Депозити фізичних осіб; депозити юридичних осіб; міжбанківські депозити
Вид валюти	Депозити в національній валюті; депозити в іноземній валюті; мультивалютні депозити
Форма користування	Депозити до запитання; строкові депозити; депозитні (ощадні) сертифікати
Строк депозиту	Депозити “овернайт”; короткострокові; довгострокові
Рівень стабільності	Найбільш стабільні; стабільні; нестабільні
Форма оформлення	Депозити, оформлені вкладною книжкою; депозити, оформлені платіжною картою; депозити, оформлені договором; депозити, оформлені сертифікатом
Метод нарахування процентів	Депозити із фіксованою процентною ставкою; депозити із плаваючою процентною ставкою; депозити, за якими нараховуються “прості” проценти; депозити, за якими нараховуються “складні” проценти

Продовження табл .1.4

Класифікаційна ознака	Види депозитів
Терміни нарахування процентів	Депозити із щомісячним нарахуванням процентів; депозити із щоквартальним нарахуванням процентів; депозити із щорічним нарахуванням процентів; “авансові депозити”
Режим функціонування	З правом поповнення; без права поповнення
Регіональна ознака	Депозити у вітчизняних банках; депозити у зарубіжних

	банках
Економічна сутність	активні; пасивні
Величина депозиту	Великі; середні; малі
Порядок розпорядження депозитом	Депозит, яким розпорядник користується особисто; депозит, яким за дорученням розпорядника користуються інші особи
Форма депозиту	Грошові; металеві.
Вид депозиту	Будівельні депозити; інвестиційні депозити; депозити за трастовими операціями; різдв'яні депозити; відпускні депозити; пенсійне депозити; депозити, присвячені життєвим подіям; депозити на дітей; інші депозити

Згідно ознакам наведеним в табл. 1.4 деякі види депозитів потребують пояснення та доповнення.

Так, за економічним змістом та характером депозиту розрізняють: пасивні та активні депозити. Пасивні депозити виступають джерелом залучення банківських ресурсів. Активні депозити — засіб розміщення тимчасово вільних кредитних ресурсів. Значна частка активних депозитів у валюті балансу негативно характеризує ділову активність банку, який не в змозі ефективно розпоряджатися своїми кредитними ресурсами.

Також зазначену класифікацію депозитів слід доповнити такими ознаками.

За формою визначення власника депозиту виділяють іменні депозити та депозити на пред'явника. Так, наприклад, ощадні депозитні сертифікати на пред'явника емітують без зазначення власника, а вимогу за ними уступають, просто вручаючи сертифікат без пред'явлення будь-якого документа. Ощадні сертифікати на пред'явника — визнаний засіб конфіденційного зберігання значних коштів у національній та іноземній валютах. Але якщо власник загубить його, то втрачає вкладену суму так само безповоротно, як гаманець із готівкою. Іменні депозитні сертифікати в обіг не потрапляють і не продаються іншим особам (не підлягають відчуженню).

За цільовим призначенням депозити поділяються на: дохідні депозити та гарантійні депозити.

За формою вилучення депозиту та нарахованих процентів розрізняють: безумовні депозити та умовні. Безумовні депозити бувають без попереднього повідомлення та з попереднім повідомленням. Умовні депозити можуть бути вилучені у разі настання певних обумовлених угодою обставин.

Підсумовуючи результати класифікації депозитів слід зазначити, що серед усіх розглянутих ознак найбільше значення з точки зору планування та проведення активних операцій має класифікація за строком використання.

незважаючи на вади, притаманні депозитним ресурсам, банки повинні не тільки використовувати та вдосконалювати існуючі інструменти залучення вкладів, а й приділяти більше уваги впровадженню нових, нетрадиційних для них операцій і послуг у депозитній діяльності. Ці операції і послуги сприятимуть подальшому розвитку та вдосконаленню залученого капіталу банків, дадуть їм змогу залучити нових клієнтів, диверсифікувати свої доходи через збільшення частки непроцентних доходів, підвищити якість обслуговування клієнтів, залучити в активний обіг грошові кошти, що перебувають на руках у населення, а також сприятимуть захисту від інфляції заощаджень і мінімізації ризиків, пов'язаних з їх збереженням. Отже, потребує вдосконалення депозитна політика банку, яка має бути спрямована на всебічне розширення безготівкової сфери розрахунків населення, забезпечення різноманітності умов банківських депозитів, які б ураховували потреби всіх соціальних верств та вікових категорій населення

1.3. Депозитна політика банку та її основні напрями

Ефективне управління процесом залучення депозитних зобов'язань потребує формування та реалізації депозитної політики.

Депозитна політика є невід'ємною складовою механізму банківського менеджменту, оскільки саме вона визначає та регулює процес акумуляції вкладів та подальше їх спрямування в активні операції.

Депозитна політика є складним економічним поняттям, тож в науковій літературі не існує єдиного підходу до розуміння її сутності. Т. Андрушків [1, с. 4] пропонує розглядати депозитну політику як стратегію і тактику щодо залучення коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективніших їх комбінацій.

М.В. Олексенко [9, с. 167] трактує депозитну політику як комплекс заходів з формування депозитного портфеля, а також багатоманітні форми та методи щодо реалізації на ринку депозитних вкладів.

В.Є. Волохата [5, с. 40] під депозитною політикою банку пропонує розуміти систему управлінських рішень, програму дій або документ, що містить напрями діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій. Н.В. Тертична [10] трактує депозитну політику як комплекс заходів з формування депозитного портфеля, а також різноманітні форми та методи щодо реалізації конкурентних позицій на ринку депозитних послуг з метою забезпечення необхідних обсягів депозитних ресурсів.

На думку інших дослідників [4; 11], депозитна політика – це комплекс заходів банку з формування портфеля депозитних послуг, різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення його конкурентних позицій на даному сегменті ринку та забезпечення стійкості і надійності ресурсної бази.

Проте, найбільш вдалим є визначення поняття «депозитна політика», що надано І.М. Мельникової [6, с. 41]: це комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм та методів залучення коштів з метою гарантування стійкості та надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг комерційного банку на фінансовому ринку. При цьому автором акцентується увага на необхідності завоювання комерційним банком конкурентних позицій на фінансовому ринку, оскільки конкурентна боротьба за потенційні депозитні кошти триває не тільки між банками, а й серед інших фінансових інститутів (страхових, інвестиційних компаній, пенсійних фондів тощо).

Значна кількість науковців пропонує розглядати депозитну політику комерційного банку як в широкому, так і вузькому значенні. Зокрема, С.А. Шульков [12] вважає, що діалектичний підхід до дослідження теоретичних і прикладних аспектів депозитної політики, її суб'єктивності та об'єктивності диктує необхідність розгляду їх в комплексі, а саме – як єдності протилежностей.

Тому депозитну політику комерційного банку доцільно розглядати як складне явище (рис. 1.4):

- по-перше, у теоретичному і практичному аспектах;
- по-друге, на рівні макро- і мікроекономіки;
- по-третє, в широкому і вузькому значеннях слова.

У широкому розумінні депозитна політика ви значається як стратегія і тактика банку при здійсненні ним діяльності щодо залучення ресурсів з метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Депозитну політику у вузькому розумінні переважно характеризують як стратегію і тактику банку в організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності.

Таким чином, відповідно до першого підходу, депозитна політика являє собою систему управлінських рішень щодо регулювання депозитного процесу в банку в цілому, а згідно з другим – набір дій щодо залучення депозитних ресурсів та їх достатності для здійснення активних операцій. З цих позицій пропонується розглядати і роль депозитної політики на макро- та мікрорівнях.

Рис. 1.4. Аспекти розгляду депозитної політики банку

На макроекономічному рівні депозитна політика має важливе значення для формування позичкового фонду. На мікроекономічному рівні, тобто на рівні конкретного комерційного банку, роль депозитної політики виявляється у забезпеченні стабільності та стійкості банку, його рентабельності, ліквідності і надійності, а також адекватності його діяльності потребам клієнтів.

Оскільки депозитна політика банку є елементом банківської політики, слід відмітити, що мета депозитної політики нерозривно пов'язана із загальними стратегічними цілями банку і узгоджується з ними. Загальною метою банківської політики є скорочення витрат, пов'язаних із залученням коштів, одержання прибутку від розміщення коштів вкладників, а також динамічний розвиток банку в напрямі збільшення обсягів і спектра послуг, що гарантує стабільність та зростання прибутку банку. Відповідно, головною метою депозитної політики є залучення якомога більшого обсягу грошових коштів за найменшою ціною. Досягнення цієї мети фактично означатиме

створення необхідних передумов і для досягнення основної мети діяльності будь-якого комерційного банку – одержання максимального прибутку [11].

У контексті викладеного вище можна визначити такі завдання депозитної політики банку [7; 11]:

1. Одержання банківського прибутку або створення умов для отримання прибутку в майбутньому.
2. Забезпечення диверсифікованості суб'єктів депозитних операцій та сполучення різних форм депозитів.
3. Забезпечення взаємозв'язку та взаємної погодженості між депозитними операціями та операціями з надання позичок за строками і сумами депозитів та кредитних вкладень.
4. Збільшення частки термінових депозитів, що найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку.
5. Проведення маркетингових досліджень ринку банківських послуг.
6. Проведення гнучкої процентної політики.
7. Постійний пошук шляхів та заходів зменшення процентних витрат за залученими ресурсами з метою підвищення прибутку.
8. Розвиток банківських послуг та підвищення якості й культури обслуговування клієнтів [55].

Депозитна політика – це складне економічне явище. В основі формування депозитної політики банку лежать як загальні, так і специфічні принципи (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Принципи формування депозитної політики банку [58]

Принципи	Характеристика принципу
<i>Загальні принципи</i>	
Принцип наукової обґрунтованості	Повинен базуватися на новітніх досягненнях науки та передового досвіду, з урахуванням дії економічних законів у межах конкретного банку з використанням науково обґрунтованих методик

Продовження табл. 1.5

Принципи	Характеристика принципу
Принцип цілісності системи	Депозитна політика виступає як підсистема політики комерційного банку в цілому. Вона має первинний характер щодо політик у сфері активних операцій
Принцип комплексного підходу	Розробка теоретичних основ, пріоритетних напрямів депозитної політики та оцінка підсумку дохідності від розміщення депозитів з точки зору стратегії розвитку банку
Принцип оптимальності та ефективності	Розробка ефективних і оптимальних для цього етапу розвитку банку тактичних напрямів і методів. Визначає цілі й обсяги залучених банківських ресурсів та ефективну їх реалізацію
Принцип єдності елементів	Усі елементи депозитної політики розглядаються не ізольовано, а в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності
<i>Специфічні принципи</i>	
Принцип забезпечення оптимального рівня витрат	Характеризує цінову політику банку, вміння керівництва банку адекватно реагувати на зміни ринкових цін на депозити для регулювання прибутковості та зниження очікуваних витрат. Відсоткові ставки орієнтовані на ринкову кон'юнктуру
Принцип безпеки операцій банку	Характеризує систему захисту економічних інтересів клієнтів щодо збереження банківської таємниці за їх рахунками, а також підтримання оперативної ліквідності банку
Принцип забезпечення надійності	Від надійності банку залежить рівень ризику клієнта щодо повернення депозиту і сплати відсотків. Якість і кількість залучених коштів відображає стабільність і надійність банку

Кожен банк намагається реалізувати свої інтереси за умови врахування впливу депозитної політики Національного банку України та базуючись на конкретних умовах функціонування депозитного ринку.

Деякі дослідники, наприклад, О.І. Лаврушин [2, с. 125], виділяють головні правила, які є основою депозитних операцій і можуть бути використані під час розробки депозитної політики:

- депозитні операції організовуються таким чином, щоб сприяти одержанню банківського прибутку чи створенню умов для одержання прибутку в майбутньому;
- у процесі організації варто забезпечувати розмаїтість суб'єктів депозитних операцій і сполучення різних форм депозитів;
- під час здійснення банківських операцій необхідно забезпечувати взаємозв'язок і взаємоузгодженість між депозитними операціями й операціями щодо видачі позичок за термінами і сумами депозитів і кредитних вкладень;
- особлива увага в процесі організації депозитних операцій має приділятися терміновим депозитам, що найбільшою мірою забезпечують підтримку ліквідності балансу банку;
- під час організації депозитних операцій банк повинен прагнути до того, щоб резерви вільних (не залучених в активні операції) засобів на депозитних рахунках були мінімальні;
- варто вживати заходів щодо розвитку банківських послуг і підвищення якості й культури обслуговування клієнтів, що сприяє залученню депозитів.

При розробці депозитної політики комерційного банку необхідно також враховувати зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на неї. Слід зазначити, що серед науковців відсутній єдиний підхід стосовно класифікації цих груп факторів (рис. 1.5).

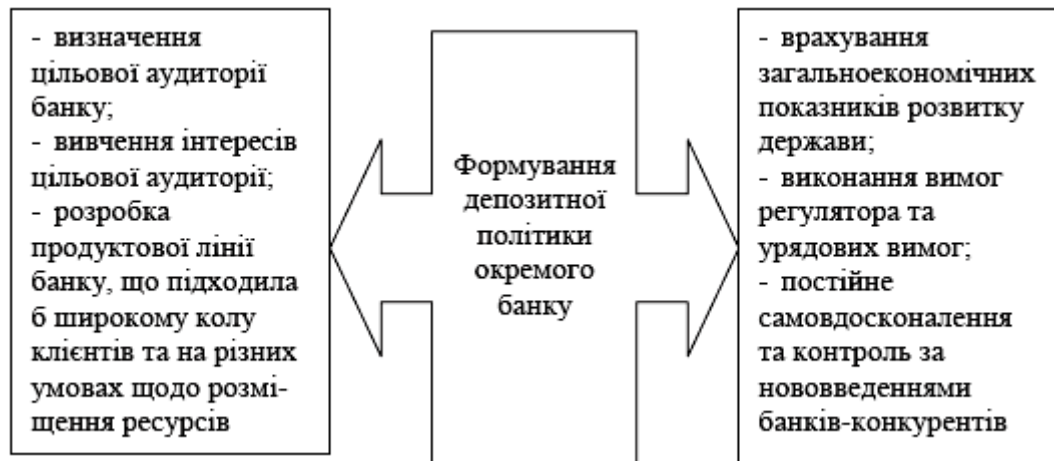

Рис. 1.5. Фактори впливу на депозитну політику банку [29]

Зокрема, Т. Андрушків [1], І. Барилюк [3] та С.І. Співак [11] до зовнішніх факторів відносять макроекономічні, тобто стан ринку, на якому функціонує банк, ризики, рівень інфляції, конкуренція, попит на банківські послуги тощо, а до внутрішніх – мікроекономічні, під якими розуміють прибутковість, ліквідність, розширення клієнтури, завоювання нових ринків, упровадження нових видів операцій тощо.

В. Кириленко [7] під зовнішніми факторами розуміє такі, які впливають на всі банки, а під внутрішніми – такі, які впливають на роботу конкретного банку. Тому до першої групи дослідник відносить стан фінансового ринку, рівень інфляції, ризики, попит на банківські послуги, рівень банківської конкуренції, політику Національного банку України, регіональну специфіку діяльності банку, стан соціального середовища.

Внутрішніми факторами В. Кириленко вважає стабільність депозитів, спектр банківських послуг, цінову політику, клієнтуру банку, кваліфікацію і досвід персоналу банку та обсяг витрат банку на реалізацію депозитної політики.

Схожою є класифікація факторів впливу на депозитну політику Н.В. Тертичної [10]. До зовнішніх автор відносить державну політику щодо розвитку банківської сфери, рівень інфляції та процентних ставок за депозитами, рівень розвитку банківської системи та системи кредитно-

фінансових інститутів, ступінь довіри вкладників до банківських установ, демографічні фактори. До внутрішніх – асортимент депозитних продуктів, наявність філійної мережі, спеціалізацію банку і склад його клієнтів, рівень кваліфікації персоналу.

О.М. Бартош [4] також дотримується класифікації факторів впливу на депозитну політику на зовнішні та внутрішні. При цьому до першої групи вчена відносить облікову ставку Національного банку України, норматив обов'язкового резервування, конкуренцію банків, податкове законодавство, економічні нормативи діяльності банку, систему гарантування вкладів, стан і тенденції розвитку фінансового ринку, збільшення доходів населення. До другої групи – розвиток банківських технологій, рівень відсоткових ставок, універсалізацію банку.

Отже, кожна розглянута класифікація є правильною, а перелік факторів є схожим. Таким чином, при розробці депозитної політики слід враховувати як особливості впливу факторів макрорівня, тобто зовнішнього середовища, в якому функціонує банк, та суб'єктів, з якими він взаємодіє, так і факторів мікрорівня, які характеризують внутрішнє середовище банку та стратегію його розвитку [55].

Можливість врахування інтереси всіх учасників при формуванні депозитної політики відображає відповідна модель, що представлена на рис. 1.6.

Як видно із побудованої моделі на рис. 1.6, інтереси всіх учасників відносин у процесі формування депозитних ресурсів банків частково суперечать одні одним. І це звична і нормальна ситуація для ринкової економіки. А глобальним завданням, яке стоїть перед банківською системою і державою — є узгодження всіх цих інтересів і зведення їх у загально-системну політику. І якщо банки та вкладники вже досить успішно навчилися узгоджувати інтереси один одного в процесі формування депозитної політики окремого банку, то із впливом держави на їх інтереси складніше.

Рис. 1.6. Модель формування депозитної політики банку [29]

У процесі співпраці між клієнтами і банками особливістю є те, що вкладники тут відіграють активну роль. Адже мова йде про залучені ресурси, а тому в процесі розроблення депозитної політики банком, без врахування інтересів вкладників не обійтись (див. рис. 1.6). Інакше це буде просто політика заради політики, а не заради розширення обсягів депозитних ресурсів і головне покращення їх якісного складу.

При цьому врахування поведінки та інтересів держави є більш складним процесом. Адже дії держави іноді бувають досить складно прогнозованими, а особливо держави Україна. І вплив цей може досить сильно знівелювати усі досягнення отримані банком та його вкладником у процесі укладання угоди про співпрацю. Враховуючи досвід України, навести можна досить багато прикладів такого впливу. Та ситуація із війною та глибокою політичною кризою, із якою ми всі сьогодні стикнулись. Або із більш конкретних прикладів — заборона на дострокове зняття депозитних

вкладень або ж введення податку на доходи від розміщення вкладів у банку [29].

Механізм формування депозитної політики включає низку етапів, які спрямовані на виконання мети і завдань, що стоять перед банком (табл.1.6).

Таблиця 1.6

Основні етапи формування депозитної політики банку [55]

Характеристика етапів	Основні орієнтири
Постановка цілей і визначення основних завдань депозитної політики	Діяльність орієнтована на залучення оптимального обсягу грошових коштів (за строками і валютами), необхідного і достатнього для роботи на фінансових ринках за умови забезпечення мінімального рівня витрат
Виділення відповідних підрозділів і розподіл повноважень співробітникам банку	Орієнтована на визначення підрозділів банку, за якими закріплені завдання щодо залучення депозитів (відділ маркетингу) і функції щодо обслуговування депозитних операцій (депозитний, обліково-операційний відділи)
Розробка відповідних процедур залучення ресурсів	Визначені конкретні схеми, заходи, які використовують інструменти маркетингу для залучення грошових коштів юридичних і фізичних осіб шляхом прямої чи прихованої реклами або пропаганди
Організація контролю і управління в процесі здійснення депозитних операцій	Завданням контролю є уникнути або зменшити ризики, які виникають при депозитних операціях. Депозити розглядаються як самостійний об'єкт управління і джерело підвищення ефективності роботи банку

Кожен з етапів безпосередньо пов'язаний з іншими і є обов'язковим для формування оптимальної депозитної політики і правильної організації

деPOSITного процесу. У процесі розробки механізму депозитної політики банку беруть участь різні структурні підрозділи, зокрема: відділи маркетингу, менеджменту, обліково-операційний відділ, депозитний відділ, робота яких орієнтована на залучення коштів на умовах повернення, строковості та платності. Якісно розроблена депозитна політика, що має максимально задовольняти різноманітні цільові потреби клієнтів шляхом розробки і впровадження модифікацій окремих депозитів, передбачає встановлення детально обміркованих параметрів депозитних продуктів [58].

Проведемо дослідження депозитної політики найбільших банків України та узагальнимо її за допомогою табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Елементи депозитної політики (відсоткові ставки, реклама, оцінки вкладників тощо) найбільших банків України за часткою депозитних ресурсів

№ п/п	Назва банку	Ставка за класичним депоз. без поповнення із виплатою в кінці строку 3 місяці (грн./дол. США) %	Зростання ставки в залежності від збільшення терміну вкладу (грн./дол. США)	Рекламні засоби, що застосовуються для просування банку на ринку депозитних послуг	Лояльність вкладників банку (за даними інформаційного порталу minfin.com.ua) 0-5 балів	Наявність депозитного договору на сайті банку (Можливість з ним детально ознайомитись до оформлення вкладу)
1	ПРИВАТБАНК	14 / 4	зростає	ТБ, інтернет, радіо, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,5	+
2	ОЩАДБАНК	15 / 4	не змінна	ТБ, інтернет, радіо, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,4	-
3	УКРЕКСІМ-БАНК	13,5 / 1,5	зменшується / збільшується	ТБ, інтернет, радіо, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	3,3	-
4	СБЕРБАНК РОСІЇ	16 / 6,25	зростає	Інтернет, поліграфічна реклама	3,8	+
5	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	9,75 / 0,01	зростає	ТБ, інтернет, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,6	+
6	УКРСОЦБАНК (ЮніКредіт)	18 / 4,5	зменшується / збільшується	Інтернет, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,3	+
7	АЛЬФА-БАНК	16 / 5	зростає	ТБ, інтернет, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,2	+
8	УКРСИББАНК	7 / -	зростає	Зовнішня реклама, поліграфічна реклама	4,6	+
9	ПЕРШИЙ УКР. МІЖНАРОДНИЙ БАНК	18 / 8,6	зростає	ТБ, інтернет, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	3,8	+
10	УКРГАЗБАНК	16 / 4,25	зростає	ТБ, зовнішня реклама, поліграфічна реклама	3,9	-

Як видно, способи рекламування найбільших банків є доволі схожими і особливої цікавості у аналізі не несуть. У деяких банках на офіційних сайтах розміщені у вільному доступі договори за депозитними вкладами, що дає

можливість свідомому вкладнику до оформлення депозиту ознайомитись із усіма умовами та принципами співпраці із банком. Це дає таким банкам певні переваги, але не суттєві, адже таких свідомих вкладників не багато в Україні, через причини економічної безграмотності пересічних громадян, а тому зрозумілість всіх умов договору є доволі обмеженою для більшості людей. Це скоріше більше впливає на вкладників-юридичних осіб. Хоча, як показує статистика, саме Укрексімбанк, що не має у вільному доступі умов депозитного обслуговування, має на своїх рахунках вагому частку вкладів саме від юридичних осіб. А тому можна стверджувати, що суттєвих переваг така доступність умов обслуговування не несе для самих банків. З метою обслуговування клієнта, з максимально можливим комфортом, традиційними заходами банків є розширення мережі філій та продовження часу обслуговування. Однак із розвитком сучасних технологій нині в банківській практиці більш доцільно користуватися віддаленим (дистанційним) банківським обслуговуванням фізичних і юридичних осіб через банкомати, управління рахунком (банкінг) через телефон, Інтернет тощо. Технологія дистанційного управління передбачає надання клієнтом розпоряджень банку щодо його власного рахунку. За допомогою цього виду обслуговування клієнт матиме змогу здійснювати практично всі операції, пов'язані з банківським обслуговуванням. Основним напрямом розвитку банківського дистанційного обслуговування клієнтів у майбутньому стануть такі канали просування банківських послуг, як маркетинг через Інтернет, інтерактивні філії, всесвітня телевізійна мережа (Web TV) [10].

Більшу цікавість для проведення аналізу має саме питання ставок по вкладам. З проаналізованих даних видно, що із усіх банків саме в Ощадбанку найнижчі відсоткові ставки за депозитами. Зрозуміло, що це державний банк і гарантії по вкладам розповсюджуються на всю суму вкладу без обмеження, але все ж таки сьгоднішні клієнти банків орієнтуються на більшу прибутковість.

Є ще один суттєвий фактор, який при встановленні ставок за вкладами враховують банки — це рівень інфляції. У 2014 році він складав 25% річних, а у 2015 році — 70% річних, у 2016 році показник інфляції знизився до рівня близько 20%. Таке знецінення гривні відбулось через ряд причин: війна, політична криза, подорожчання долара та євро. Але для вкладника то другорядні питання — основне для нього це те, що його вклад знецінюється за рік набагато більше, аніж він отримує дохід за ним у розмірі відсотків. Зрозуміло, що можна казати про те, що таких дохід все ж більше, аніж просте знецінення грошей, що знаходяться на руках у людей. Але це розмови не професійні, адже кожен починаючий банкір знає, що відсоткова ставка по депозитам має бути вищою за рівень інфляції в країні. А в Україні така закономірність сильно порушена. Але в то й же час очевидно, що підвищення ставок по депозитам неможливе через автоматичне суттєве подорожчання кредитів, які і сьогодні не охоче користуються попитом з боку позичальників, а у разі подорожчання і поготів. Тому виникає колізія між цими двома проблемами. І вирішення її лежить вже не у компетенції комерційних банків, а у проблемах вирішенням яких повинен зайнятись Уряд і НБУ. І лише за допомогою держави, і при умові її зваженої політики у сфері валютного та інфляційного регулювання може бути знайдений гарний вихід із здавалося б критичного становища, в якому сьогодні перебуває Україна в процесі свого циклічного розвитку.

На відміну від розвинених країн, в Україні банки надають перевагу саме ціновим методам управління, оскільки депозитні ставки централізовано не регулюються і встановлюються самостійно менеджментом банку залежно від потреби в залучених коштах. Тому очевидним є те, що депозитні ставки значно відрізняються між собою не тільки в динаміці, а й від банку до банку [28, 11].

Отже в цілому слід зазначити, Для України на цей момент розвитку властивим є застосування, перш за все, цінових методів регулювання депозитів. Разом з тим, нецінові методи управління стають все

популярнішими, адже загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня дохідності спонукає банки до пошуку нових прийомів заохочення клієнтів. Вітчизняні банки застосовують такі види процентів, як прості, складні, прогресивно зростаючі, а та" кож виплата відсотків наперед [29].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В АТ «ОЦАДБАНКУ»

2.1. Основні тенденції на ринку депозитів в Україні

Ринок банківських депозитів у світовій практиці взагалі прийнято сегментувати на дві великі частини за джерелами походження коштів, що залучаються банками, – на корпоративні та приватні. В Україні історично склалося дещо інше найменування таких депозитів – відповідно депозити юридичних та фізичних осіб. В літературі часом зустрічається також термінологія – оптові та роздрібні депозити, що відображає розподіл на більш великі за об'ємом вкладення корпораціями своїх тимчасово вільних коштів до банків у порівнянні з дрібними, але більш чисельними, депозитами населення. Окремо у банківській практиці стоїть так звана послуга з управління багатством, тобто залучення коштів від заможних приватних осіб та керування їх особистим інвестиційним портфелем [48].

Розглянемо детальніше структуру, динаміку ринку депозитів юридичних та фізичних осіб та зміну цінових характеристик ринку за 2016 рік та початок 2017 року.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2016 року скоротився на 1,6% до 1,133 млрд. грн. Динаміку та структуру зобов'язань БСУ представлено на рис. 2.1.

Протягом 2016 року сукупний обсяг клієнтського портфелю банківської системи України збільшився на 14,2% та станом на 01.01.2017 р. відповідав 807,07 млрд. грн, що є моментом позитивним.

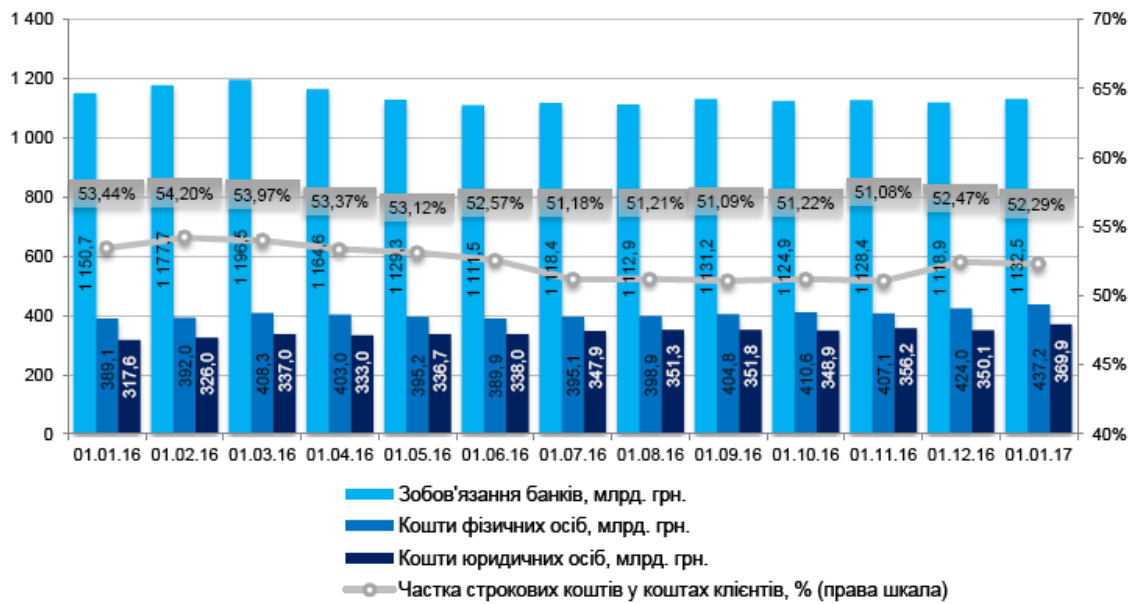

Рис. 2.1. Динаміка та структура зобов'язань банківської системи України за 2016 рік

За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року. Яскраво виражена тенденція щодо зменшення обсягу строкового ресурсу існує з початку 2014 року.

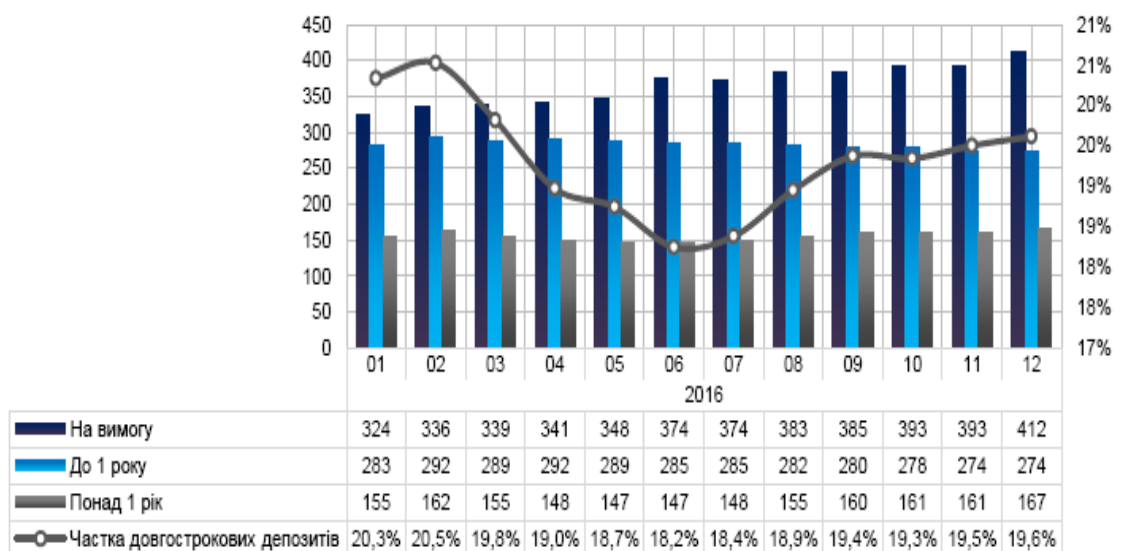

Рис. 2.2. Динаміка зміни клієнтського портфелю за строковістю, млрд. грн. [3].

Тенденція до зростання обсягу вкладів на вимогу встановилася з вересня 2015 року. Станом на 01.01.2017 р. їх сума відповідає 411,59 млрд.

грн., що дорівнює 48,2% сукупного портфелю коштів клієнтів (42,5% на початок 2016 року). В цілому частка довгострокових депозитів протягом 2016 року скоротилася до 19,6% (20,3% на початок року).

Враховуючи, що зростання клієнтського портфелю відбувається переважно за цією складовою, наразі не має підстав говорити про відновлення довіри до банківської системи [3].

У зв'язку з постійними коливанням курсу гривні до іноземної валюти клієнти переважно розміщують кошти на вкладах до вимоги. Багато клієнтів бажають перечекаати моменти «невизначеності» подальшої динаміки курсу, і тільки переконавшись у відносній стабільності курсу, розміщувати кошти на термінових депозитах.

Великий приріст за поточними рахунками обумовлений також більш високим обсягом розрахунків в торгових мережах картками і відповідно збільшенням залишків по карткових рахунках». Варто зазначити, що на 75% приросту на поточних рахунках вплинуло утримання банками залишків по виплатах бюджетних коштів і зарплатних карт [42].

Частка коштів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі є значною та коливається біля позначки в 50%. При цьому за 2015-2016 рр. цей показник дещо збільшився з 47% до 49%. Динаміка рівня доларизації клієнтського портфелю представлено на рис 2.3.

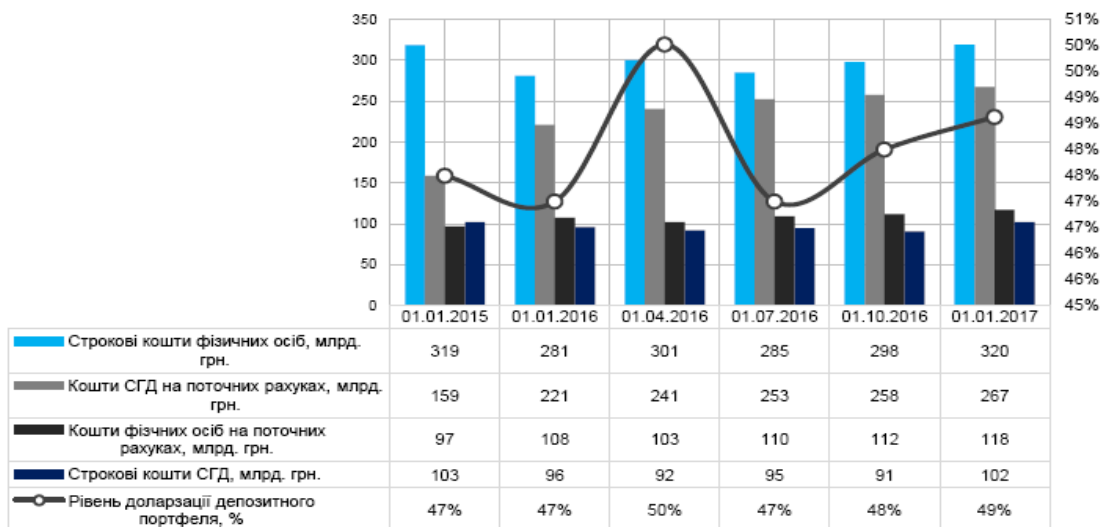

Рис. 2.3. Динаміка рівня доларизації клієнтського портфелю, млрд. грн., %.

Депозитний портфель в регіональному розрізі представлено на рис. 2.4.

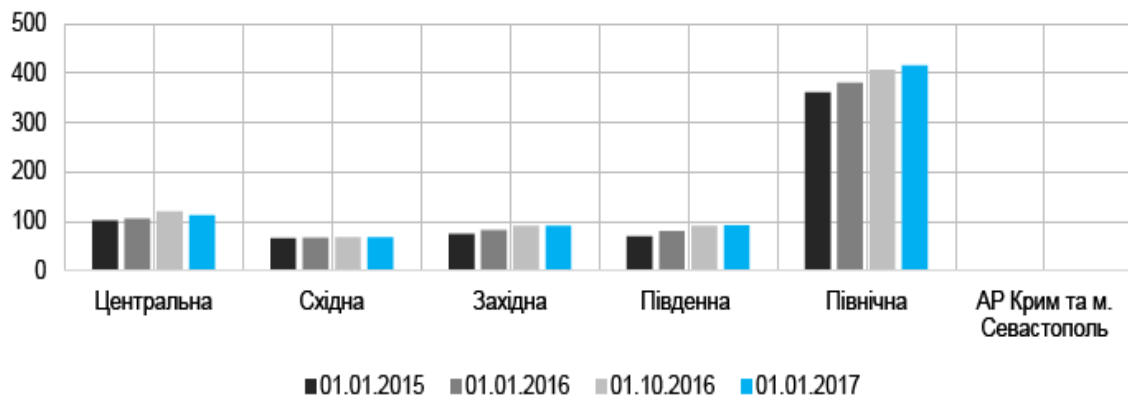

Рис. 2.4. Структура клієнтського портфеля в регіональному розрізі, млрд. грн.

Так само, як географічна структура наданих кредитів, депозитний портфель характеризується переважанням частки північного регіону, переважно завдяки м. Київ, через який проходить значна частина фінансових потоків країни.

Аналіз клієнтського портфеля суб'єктів господарювання протягом 2016 р. збільшився на 16,5% та станом на 01.01.2017 р. складає 369,91 млрд. грн. Нарощення коштів суб'єктів господарювання відбувалося переважно за рахунок збільшення залишків коштів на поточних рахунках. В той же час суми строкових коштів цих суб'єктів за підсумком IV кв. 2016 р. також продемонстрували позитивну динаміку (+12,9%) та на початок 2017 року відповідали 102,47 млрд. грн. Зауважимо, що на динаміку показника значний вплив мають курсові різниці.

Портфель коштів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності представлений переважно за рахунок залучених коштів від представників «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Переробна промисловість» (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Корпоративний клієнтський портфель за видами економічної діяльності, млн. грн.

Протягом IV кв. 2016 р. в структурі клієнтського портфелю за ВЕД відбулись значні перегрупування. Так, значно зросла частка коштів, залучених від представників сфери «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів». Водночас, частка коштів, залучених від представників такого виду діяльності як «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство та лісове господарство» помітно скоротилась.

Рогляд роздрібного клієнтського портфелю показав, що протягом 2016 р. він зріс на 12,4% (48,09 млрд. грн.) та станом на 01.01.2017 р. відповідав 437,15 млрд. грн. Зауважимо, що зростання сукупного роздрібного портфелю банків в четвертого кварталі 2016 року (на 6,5%) обумовлено переважно посиленням девальваційних процесів в цей період.

Особливу увагу заслуговує аналіз відсоткової ставки за депозитами.

Так за даними компанії «Простобанк Консалтинг» середні ставки по депозитах населення в національній валюті терміном на 12 місяців станом на 23.05.2017 р склали (рис. 2.6):

1. для банків, що належать іноземним банківським групам, - 11,72% річних;
2. для державних банків – 12,57% річних;
3. для банків з приватним капіталом – 14,04% річних.

При цьому тенденція до зниження середніх ставок спостерігається серед всіх учасників ринку. Однак найбільш різко і значно свою цінову політику в 2017 році корегували держбанки – найбільш відчутні зміни відбулися в лютому і квітні, що спричинило за собою зниження середньої ставки залучення на третину (або 3,51 в.п.) з початку року.

Динаміка середніх ставок за депозитами на один рік у
гривні у 2017 році, %

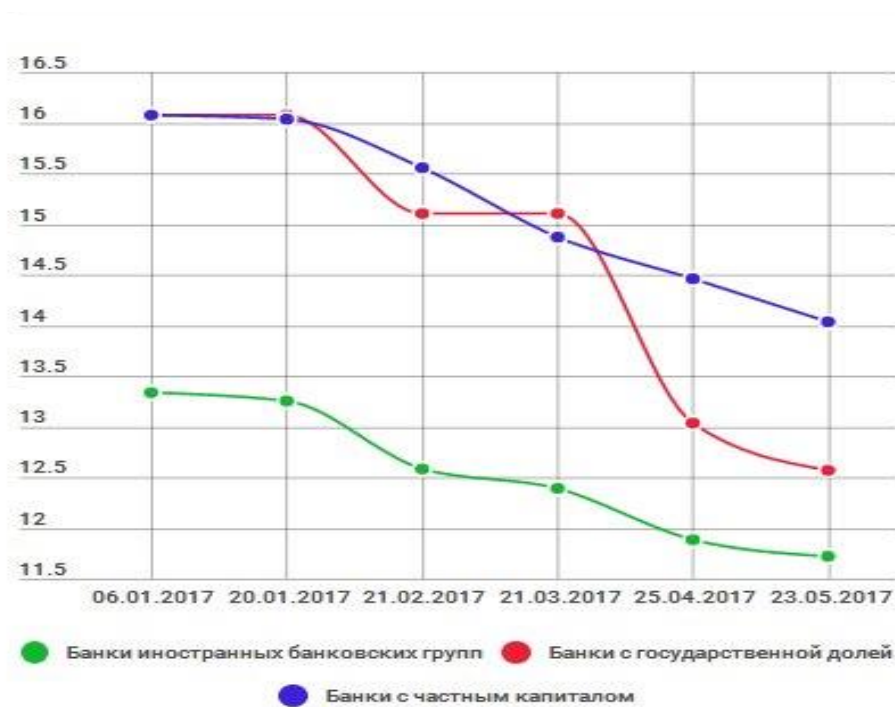

Рис. 2.6. Динаміка ставок за депозитами в банках України за різними групами [43]

Таким чином, якщо на початок 2017 року середні ставки по депозитах державних і приватних українських банків були майже ідентичні, то станом на кінець травня різниця в ціні таких депозитів склала 1,47 в.п.

При цьому частка держбанків в обсязі загальних залучених коштів фізичних осіб вже перевищила 60%. Серед причин зростання депозитів населення в банках можна назвати поступове відновлення довіри до банківської системи і послаблення валютних обмежень НБУ.

Більшість банків не змінюють процентні ставки протягом дії договору банківського вкладу. Отже за даними Prostobank.ua представлено пропозиції найбільших банків за депозитами в національній валюті терміном на 1 рік. Найвищі ставки за вкладами у гривні терміном на 1 рік від банків з топ-50 лідерів ринку по послугах для населення представлено у табл. 2.1 (за даними компанії «Простобанк Консалтинг» на 20.09.2016 року) [38].

Сьогодні за даними компанії «Простобанк Консалтинг» 40 найбільших роздрібних банків України пропонують понад 360 депозитних програм. Щодо популярності різних виів вкладів, то як і раніше найбільш затребуваними серед вкладників є «класичні вклади». «Строкові вклади з можливістю або без можливості поповнення з виплатою відсотків щомісячно або в кінці терміну на строкових депозитних рахунках дають можливість клієнтам отримувати максимальну прибутковість по заощадженнях.

Результати проведено дослідження щодо вибору «Кращого депозиту для населення» були отримані такі результати:

На третьому місці знаходяться депозити від Банку Львів «Гарантований дохід» та «Максимальний дохід», що набрали по 90 з 100 можливих балів.

Друге місце посідає – МАРФІН БАНК з депозитом «Строковий», БТА Банк з депозитом «Рекордний» і знову Банк Львів з депозитом «Стабільний дохід» - по 91 балу.

Таблиця 2.1

Найвищі ставки за вкладами у гривні терміном на 1 рік від банків з топ-50 лідерів ринку по послугах для населення

Банк, вклад*	Мінімальна сума відкриття, грн.	Виплата відсотків	Ставка, річних
Forward Bank / Максимум	1 000	В кінці терміну вкладу	23%
АРКАДА / Стандарт-терміновий	1 000 000	Щомісяця	23%
Кліринговий дім / Стабільний	1 000	В кінці терміну вкладу	22,25%
БМ Банк / Депозит Online Терміновий	500	В кінці терміну вкладу	22%
Промінвестбанк /	5 000	В кінці терміну	21,5%

Стабільний-online		вкладу	
Банк Січ / Стабільний	1	В кінці терміну вкладу	21%
Банк VTB (Україна)/ VTB Конструктор + online	2 000	В кінці терміну вкладу	21%
Idea Bank (Ідея Банк) / Безпечний Онлайн	1 000	В кінці терміну вкладу	21%
Банк інвестицій і заощаджень / Прибутковий	500	В кінці терміну вкладу	21%
Місто Банк / Терміновий без можливості дострокового розірвання	1 000	В кінці терміну вкладу	21%

Перше місце – розділили вже згадані Банк Львів і МАРФІН БАНК - по 92 бали. Всі банки, представлені в рейтингу мають іноземний капітал західного походження [61].

Що стосується новинок на ринку банківських депозитів, то у 2017 році продовжиться тенденція останніх місяців до зростання популярності он-лайн депозитів, а також розширяться можливості вкладників, для яких банки пропонують вклади з вільною (за вибором клієнта) датою закінчення, а також вклади-конструктори, які дозволяють створити депозит, виходячи з потреб і переваг клієнта [48].

Отже підводячи підсумки тенденцій ринку депозитів, що склалася впродовж 2016-2017 років можна зазначити таке:

- 1) Не дивлячись на нестабільність економіки та девальвацію гривні, обсяги депозитних портфелів банків продовжили тенденцію до збільшення.
- 2) Відбулося збільшення клієнтського портфеля як суб'єктів господарювання так і фізичних осіб.
- 3) Частка коштів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі є значною та коливається біля позначки в 50%.
- 4) За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року.
- 5) Частка довгострокових депозитів протягом 2016 року скоротилася до 19,6%.

6) Географічна структура депозитного портфелю є неоднорідною з переважанням частки північного регіону, переважно завдяки м. Київ.

7) Портфель коштів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності представлений переважно за рахунок залучених коштів від представників «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Переробна промисловість».

8) Відмічені загальна тенденція до зниження середніх ставок серед всіх учасників ринку, особливо зниження середньої ставки зафіксовано за державними банками (в середньому на 30%).

9) Середній розмір відсоткових ставок за депозитами строком на 1 рік для фізичних осіб складає: для банків, що належать іноземним банківським групам, - 11,72% річних; для державних банків – 12,57% річних; для банків з приватним капіталом – 14,04% річних.

10) Найкращі депозитні програми пропонують своїм клієнтам банки з іноземним капіталом західного походження.

11) Відмічено зростання популярності он-лайн депозитів.

Для більш детального аналізу депозитного портфелю банків проаналізуємо його на прикладі одного з найбільших державних банків України АТ «Ощадний банк України»

2.2. Аналіз депозитних програм АТ «Ощадбанку»

Ощадбанк (повна назва: Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України») — український банк, другий за розмірами активів та найбільший за кількістю відділень серед усіх банків України. Перебуває у державній власності. Ліцензія Національного банку України № 148 від 05.10.2011 р. на право здійснення банківських операцій. Засновником банку є держава в особі Кабінету Міністрів України. На сьогодні Ощадбанк —

єдиний серед українських банків, який має закріплену законом державну гарантію збереження вкладів громадян та їх видачі за першою вимогою

Місія банку полягає у забезпеченні населення надійним фінансовим інструментом тривалого та гарантованого заощадження, а також підтримка економічного розвитку держави шляхом надання сучасних банківських послуг [45].

Якщо проаналізувати динаміку основних показників банку, то простежується тенденція до їхнього зростання. Особливо позитивна динаміка проявляється за обсягом залучених коштів, які з липня 2014 року зросли з 42,60 млрд. грн. до 148,8 млрд. грн., тобто на 249,30% (табл. 2.2).

За підсумками 2017 року Ощадбанк – найбільш надійний банк за версією видання «Личный счет». Ощадбанк посів перше місце в рейтингу «50 ПРОВІДНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ-2017». За версією рейтингу «Фінклуб» Ощадбанк отримав перше місце в номінаціях «Зарплатні проекти», «Інкасація коштів», «Найбільш картковий банк» та «Найбільш ощадний банк». Ощадбанк увійшов до трійки лідерів за версією страхового журналу forinsurer.com у рейтингу найбільш надійних банків України.

Таблиця 2.2

Динаміка основні показники АТ «Ощадбанку» за 2014-2017 рр.

Показники	1 липня 2014	1 липня 2015	1 серпня 2016	1 серпня 2017
Власний капітал, млрд грн.	20,40	19,10	14,80	26,2
Обсяг кредитного портфеля, млрд грн.	102,20	142,80	122,90	147,60
Обсяг залучених коштів клієнтів, млрд грн.	42,60	68,80	123,80	148,8
Кількість банкоматів	1 953	2 392	2 190	2 777
Кількість торговельних POS-терміналів	11 465	16 131	20 267	31 527

Для зручності клієнтів оновлено депозитну лінійку Ощадбанку. Основна мета – спрощення вибору для вкладників, адже умови депозитів стали більш зрозумілими. Нові вклади мають задовольнити потреби найширшого кола клієнтів: з різним рівнем доходів і можливостями управління коштами.

Відтепер банк пропонує чотири депозити: базовий «Мій депозит», вклад для пенсіонерів – «Мій пенсійний депозит» та бонусний «Мій прогресивний депозит» та «Мобільні заощадження» (рис. 2.7).

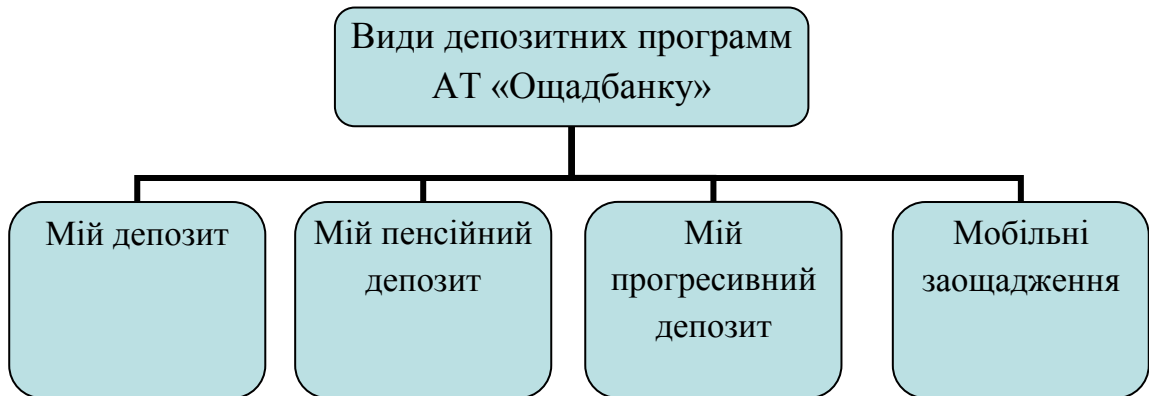

Рис. 2.7. Види депозитних програм АТ «Ощадбанку»

Усі вклади можна відкрити у гривні, доларах США або євро.

Розглянемо особливості цих вкладів більш детально.

Модернізуючи депозитну лінійку, банк врахував побажання клієнтів. Тепер вибір депозиту за більш прозорими умовами значно економить час. Для порівняння вкладів і обрання найбільш вигідного розміщення коштів слід скористатися інформацією сайту банку. З огляду на стійкий тренд зниження відсоткових ставок для клієнтів банк пропонує обирати для отримання найбільшого доходу депозити з більш тривалим терміном розміщення.

«Мій депозит» – зручний інструмент зберігання та накопичення коштів. За ним передбачено можливість поповнення без обмежень, капіталізацію або щомісячну виплату процентів на вибір клієнта. Депозит з можливістю пролонгації. Клієнтам, які мають можливість розміщувати значні суми коштів, банк пропонує додатково скористатись програмою лояльності. Вона передбачає збільшення процентної ставки та отримання платіжної картки преміум-сегмента в подарунок. Порівняльна характеристика основних видів депозитних програм наведена у табл. 2.3.

Порівняльна характеристика основних видів депозитних програм в АТ
«Ощадбанку»

Ознака	Мій депозит	Мій пенсійний депозит	Мій прогресивний депозит
Можливість поповнення:	від 200 грн.; від 10 дол. США; від 10 євро	від 200 грн.; від 10 дол. США; від 10 євро	без можливості поповнення
Виплата процентів	щомісячно або капіталізація процентів (виплата процентів по вкладу здійснюється щомісячно шляхом зарахування на депозитний рахунок)	щомісячно або капіталізація процентів (виплата процентів по вкладу здійснюється щомісячно шляхом зарахування на депозитний рахунок)	щомісячно

Продовження табл. 2.3

Ознака	Мій депозит	Мій пенсійний депозит	Мій прогресивний депозит
Дострокове повернення	до закінчення строку його розміщення не передбачено	до закінчення строку його розміщення не передбачено	депозиту до закінчення строку його розміщення не передбачено
Автопродлонгація	+	+	+ Мінімальні бонуси при пролонгації +0.10%, +0.05% \$ € 3 кожною наступною пролонгацією процентна ставка по депозиту та бонуси збільшуються протягом 11 пролонгаці
Мінімальна сума депозиту	1000 ₴, 100 \$ €	1000 ₴, 100 \$ €	1000 ₴, 100 \$ €

Для підтримки найменш соціально захищених верств населення – пенсіонерів – банк пропонує «Мій пенсійний депозит». За цим вкладом

пропонується найвища процентна ставка в депозитній лінійці банку. Зокрема, при розміщенні коштів на 18 місяців вона становить 18%.

«Мій прогресивний депозит» надає можливість накопичувати бонуси при пролонгації. Цей вклад із зростаючою відсотковою ставкою. Залучається на 1 місяць з можливістю пролонгації до 11 разів. Поповнювати рахунок можливо протягом усього терміну депозиту.

Програма «Мобільні заощадження» з поповненням та щомісячною виплатою відсотків, що капіталізуються. Термін закінчення дії депозиту не встановлюється. Це єдиний представлений продукт, за яким можливо дострокове зняття коштів. Також «Мобільні заощадження» мають найбільші відсотки в євро на термін 7 днів, 1 та 3 місяці [44]. Депозит «Мобільні заощадження» дозволяє :

- вільно поповнювати та знімати кошти без обмеження суми, 24/7;
- виплатувати проценти щомісячно;
- мінімальна сума вкладу відсутня;
- строк розміщення необмежено;
- процентна ставка 9.0% у гривні, 2,0% у доларах США, 1,0% у євро.

Проаналізувати дохідність за основними депозитними програмами АТ «Ощадбанку» у гривнях можна з використанням даних табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Дохідність депозитних програм в АТ «Ощадбанку» у гривнях

Назва депозиту	Строк, місяців				
	7 днів	1	3	6	12
Найвищі проценти	9.00	9.50	14.13	14.86	14.19
З поповненням – найвищі проценти	9.00	9.50	14.13	14.86	14.19
Мій депозит*	–	–	14.13	14.86	14.19
Мій прогресивний депозит	–	9.50	–	–	–
Ощадні					
Мобільні заощадження*	9.00	9.00	9.05	9.14	9.30

Пенсійні					
Мій пенсійний депозит*	–	–	14.64	15.38	14.75

Отже, за результатами аналізу даних табл. 2.4 можна зазначити, що АТ «Ощадбанк» пропонує депозитну програму «Мій депозит», що надає найвищий дохід у гривнях строком на 3, 6 та 12 місяців. Терміном на один місяць найвищі відсотки має депозитна програма «Мій прогресивний депозит», а на 7 днів – програма «Мобільні заощадження».

Для пенсіонерів є вигідними пропозиції програми «Мій пенсійний депозит» для розміщення коштів у гривнях строком 3, 6 та 12 місяців.

Зміни, які відбуваються в банку, відповідають очікуванням людей. Ощадбанк став більш відкритим, більш зрозумілим і комфортним. За два роки перетворень у системі Ощадбанку, яка ще донедавна була неререформованою і технологічно відсталою, створено по суті новий банк. Відкрито майже 400 відділень нового формату, в яких для клієнта є всі необхідні, а головне зручні умови обслуговування. Оновлена digital-платформа «Ощад 24/7» надає можливість обслуговуватись у будь-який зручний час дистанційно. Перелік послуг в онлайн-банкінгу навіть перевищує той, що можна отримати у відділенні. Ощадбанк – єдиний український банк, що має державну гарантію повернення вкладів згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Основні переваги та недоліки депозитних програм АТ «Ощадбанку» наведені в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Основні переваги та недоліки депозитних програм АТ «Ощадбанку»

Переваги	Недоліки
досить висока процентна ставка (серед надійних банків);	рівень сервісу не завжди відповідає конкурентам
найбільша кількість відділень в країні	строкові депозити взагалі не надають права на дострокове повернення
дуже привабливі умови ощадного вкладу	

в іноземній валюті	
усі депозити надають право поповнення	

Для визначення переваг Ощадбанку також проаналізуємо його депозитну активність в порівнянні з основними конкурентами, до яких серед найбільш надійних банків належать: Укргазбанк, Укрексімбанк та Кредобанк; та серед банків із великим обсягом депозитів: Приватбанк та Альфа-банк. Приватбанк в порівнянні було віднесено до групи банків з великим обсягом депозитів, оскільки він хоча і став державним у грудні 2016, проте поки що невідомі усі деталі щодо погашення облігацій та депозитів пов'язаних осіб. Тому він не входить у перелік найбільш надійних банків [44].

Порівняємо доходи Ощадбанку з основними конкурентами за вкладом на суму 100 тисяч гривень, станом на 01.12.2017 року у різних видах валюти (рис. 2.8-2.10).

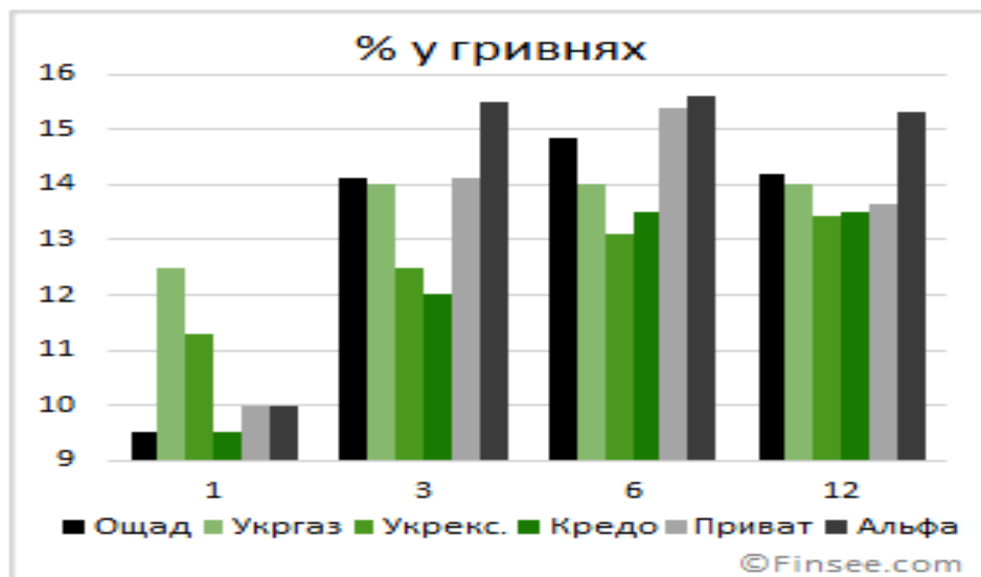

Рис. 2.8. Порівняльна характеристика дохідності депозитів у гривні АТ «Ощадбанку» з основними конкурентами

Так, згідно даних рис. 2.8. АТ Ощадбанк посідає 2 місце серед 10 найбільш надійних банків за дохідністю депозитів у гривнях.

Його відсотки на 2.16 % річних перевищують середні та на 0.46 % поступаються лідеру – Укргазбанку. При цьому Укргазбанк надає вищу ставку лише на термін 1 місяць, на інші строки він поступається Ощадбанку.

На третьому місці серед надійних банків знаходиться ОТП банк, процентні ставки якого на 0.32 % річних є нижчими за Ощадбанк.

Четверту позицію посідає Укрексімбанк, який у середньому пропонує на 0.59 % річних менше ніж Ощадбанк. Водночас строком на один місяць Укрексім має суттєву перевагу.

При цьому «Приватбанк» випереджає Ощадбанк за рівнем доходності за депозитами строком на один та шість місяців. А найвищі ставки серед великих банків на 3 – 12 місяців надає Альфа-банк.

Отже, можна зробити висновок, що АТ Ощадбанк є чудовим вибором для депозитів у гривнях строком на 3 – 12 місяців. При виборі депозитів строком на 30 днів доцільно розглянути пропозиції «Укргазбанку». Для вкладників, що бажають ризикнути, Альфа-банк пропонує високий дохід стрком на 3 – 12 місяців (з урахуванням бонусу до депозиту). Для клієнтів, щл довіряють лише європейським банкам, найвищі відсотки надає ОТП банк (із урахуванням бонусу до депозиту).

Також проведемо порівняльний аналіз доходу АТ «Ощадбанку» з конкурентами за вкладом на суму 5 тисяч доларів США, станом на 01.12.2017 року (рис. 2.9).

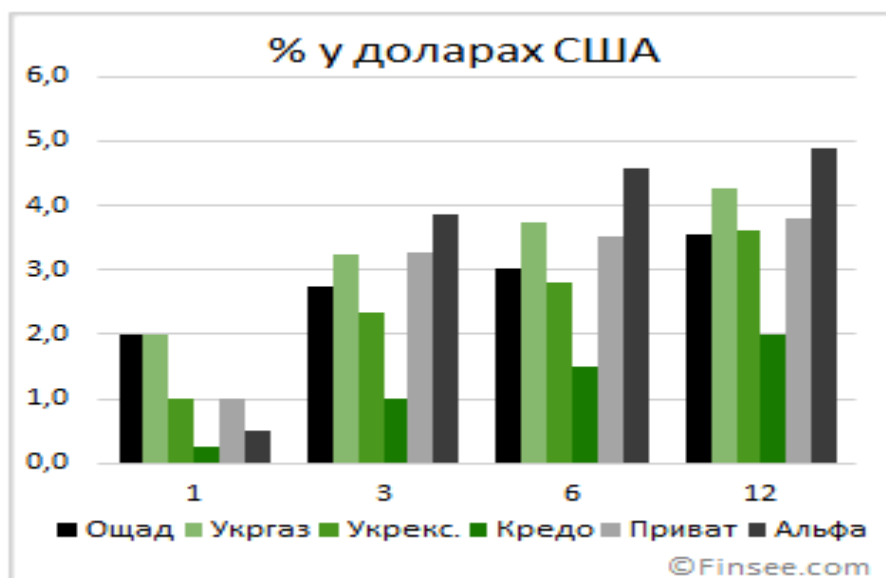

Рис. 2.9. Порівняльна характеристика доходності депозитів у доларах США АТ «Ощадбанку» з основними конкурентами

Відповідно до даних рис 2.9, АТ «Ощадбанк» займає друге місце серед 10 найбільш надійних банків за доходністю у доларах США . При цьому його відсотки більше ніж удвічі перевищують середні та на 0.48 % річних поступаються лідеру – «Укргазбанку».

На третьому місці розташовується «Укрексімбанк», який пропонує на 0.39 % річних менше ніж Ощадбанк.

«ПроКредитбанк» банк та «Кредобанк» займають четверту та п'яту позиції, відстаючи більше ніж удвічі.

Серед інших банків, лідером є Альфа-банк. «Приватбанк» випереджає «Ощадбанк» за доходність за депозитом строком на 3 – 12 місяців.

Таким чином, можна зробити висновок, що АТ «Ощадбанк» забезпечує досить високий дохід у доларах США. Водночас серед державних банків вищі відсотки надає «Укргазбанк». Для клієнтів, які прагнуть відкрити депозит у європейській установі, доцільно розглянути «ПроКредитбанк» (відділення наявні лише у 5 найбільших містах) або «Кредобанк» (оформивши депозит онлайн). Для вкладників, що бажають отримати максимальний прибуток та не зважають на ризики, найкращі умови пропонує Альфа-банк (з урахуванням бонусу до депозиту).

Ще одним напрямом порівняльного аналізу депозитних програм АТ «Ощадбанку» є депозити, оформлені у євро. Для порівняння доходу «Ощадбанку» з банками-конкурентами розглянемо пропозицію на суму 5 тисяч євро, станом на 01.12.2017 року (рис. 2.10).

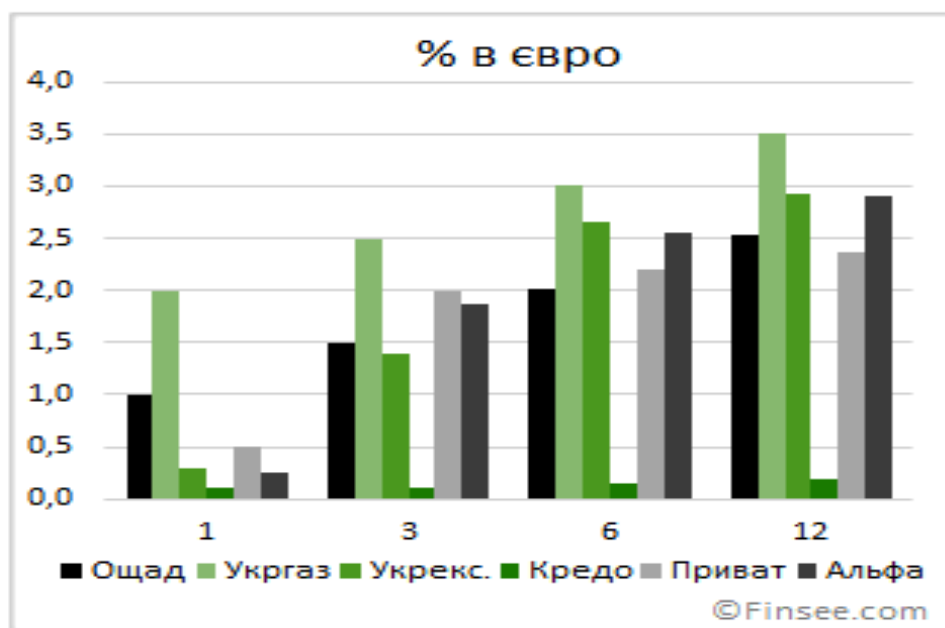

Рис. 2.10. Порівняльна характеристика дохідності депозитів у євро США АТ «Ощадбанку» з основними конкурентами

Так, згідно результатів аналізу можна зазначити, що «Ощадбанк» займає третє місце серед 10 найбільш надійних банків за доходом по вкладам у євро, пропонуючи майже удвічі вищі відсотки за середній рівень та на 0.99 % менше ніж «Укргазбанк».

Такі банки як «Укркредітбанк» та «ПроКредит» перебувають на другому, четвертому місцях відповідно.

Серед банків, що не належать до числа найбільш надійних, найвищі ставки строком на 3 – 12 місяців пропонує Альфа-банк. При цьому дохід «Альфабанку» поступається рівню «Укргазбанку» на усі терміни. Проценти за депозитами «Приватбанку» на усі строки також є меншими ніж «Укргазбанку».

Отже, АТ «Ощадбанк» забезпечує досить високу дохідність у євро. Водночас «Укргазбанк» пропонує вищі відсотки на усі строки. Клієнти, що прагнуть розмістити кошти у європейському банку, мають розглянути пропозиції «ПроКредитбанку».

Підводячи підсумки порівняльного аналізу дохідності депозитних програм «Ощадбанку» у різних валютах та на різні строки можна надати таку оцінку:

✓ дохідність депозитів є відмінною, оскільки середні відсотки за депозитами «Ощадбанку» дорівнюють 1,69 від середнього рівня інших найбільш надійних банків (є на дві третини вищими). При цьому у гривнях дохід лише незначно перевищує середній, а у доларах США – удвічі.

✓ легкість та обсяг депозитних програм також слід оцінити на відмінно, оскільки банк має чотири види вкладів, що закривають усі потреби клієнтів. Також Ощадбанк є абсолютним лідером за кількістю відділень в Україні. Основним недоліком депозитних програм є відсутність права на дострокове повернення депозиту.

Тому, враховуючи також достатньо високий рівень надійності Ощадбанку (що має сьогодні велику вагу для вкладників), загальна оцінка його депозитів є відмінною [44].

2.3. Загальний аналіз масштабів та динаміки депозитної діяльності АТ «Ощадбанку»

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє комерційний банк, переважають зобов'язання банку. В економічній літературі зобов'язання поділяють на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій.

До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська заборгованість тощо.

У банківській практиці залучені кошти називають депозитними зобов'язаннями. Найбільшу частку в структурі зобов'язань банку складають депозитні операції [15].

Метою аналізу депозитних операцій АТ «Ощадбанк» є оцінка та визначення шляхів оптимізації їхньої структури за двома критеріями:

- зниження середньої вартості депозитів банку;
- підвищення стабільності ресурсної бази та надійності банку в цілому.

Досягнення цієї мети конкретизується у таких завданнях:

- оцінювання ділової активності банку щодо залучення депозитів;
- дослідження динаміки та структури депозитного портфеля банку;
- визначення стабільності та оборотності депозитів банку в цілому та окремих їх складових;
- визначення середньої вартості депозитних ресурсів банку та окремих їх складових;

Першим етапом проведення аналізу депозитних операцій АТ «Ощадбанк» є аналіз масштабів діяльності банку щодо залучення депозитів шляхом визначення їхньої питомої ваги в структурі зобов'язань банку (2.1).

$$Ч_{\text{депоз}} = (Д / З) * 100\%, \quad (2.1)$$

де $Ч_{\text{депоз}}$ = питома вага депозитних операцій;

Д – сума депозитних операцій банку;

З – загальна сума зобов'язання банку

Результати аналізу масштабів депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» відобразимо у табл. 2.6. Для цього скористаємось даними балансу АТ «Ощадбанк» за 2016 рік (додаток А).

Таблиця 2.6

Аналіз масштабів депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» за 2015-2016 рр.

№ п/п	Показники	2015 рік	2016 рік	Абсолютне відхилення
1	Депозитні операції	94269726	145586238	51316512
2	Зобов'язання банку	151792607	194867027	43074420
3	Питома вага, %	62,10%	74,71%	0,13

Проаналізувавши масштаби депозитної діяльності АТ «Ощадбанку» можна зробити наступні висновки:

1. У 2016 році порівняно з 2015 роком зобов'язання банку збільшилися у абсолютному значенні на 43074420 тис. грн., що є позитивним моментом для банку, оскільки свідчить про розширення ресурсної бази банку і збільшує можливості банку щодо проведення активних операцій.

2. У 2016 році порівняно з 2015 роком обсяг депозитних операцій збільшився на 51316512 тис. грн. у абсолютному значенні, за структурою – на 0,13%, що є позитивним моментом для банку, оскільки розширюється депозитний портфель банку, що є свідченням збільшення довіри з боку клієнтів банку.

3. Частка депозитів зобов'язанням банку зросла з 62,10% до 74,71%, тобто на 0,13%%, що також позитивно характеризує депозитну діяльність банку.

Для більшої наочності зобразимо зміни показника, що аналізується за періодами (рис. 2.11).

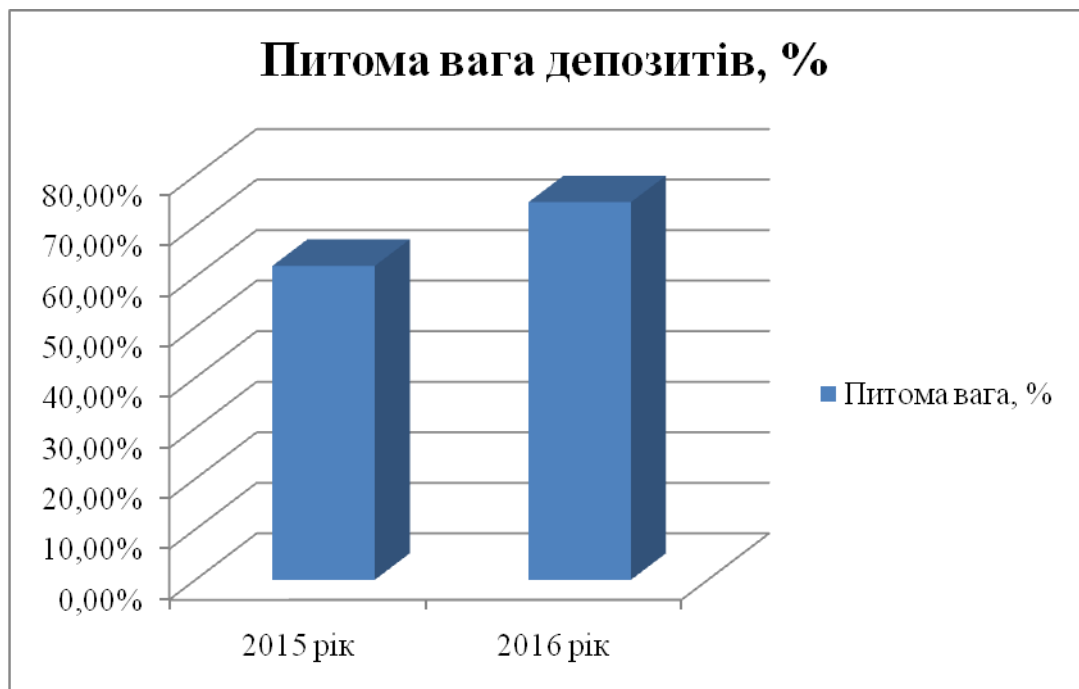

Рис. 2.11. Зміни частки депозитних операцій банку в структурі зобов'язань за 2015-2016 рр.

Наступним етапом аналізу депозитного портфеля банку є визначення його структури. Для цього депозитні операції групуються за рядом ознак: суб'єктами, строками залучення, строками погашення, видами валют і т.п.

З метою аналізу структури депозитного портфеля АТ «Ощадбанку» скористуємось інформацією приміток до фінансової звітності №22 «Кошти банків», 23 «Кошти клієнтів» (Додаток Б, В). Результати групування наведено у табл. 2.7.

Проаналізувавши структуру депозитних операцій банку за суб'єктами можна зробити наступні висновки:

1. У 2016 році порівняно з 2015 роком депозитні операції збільшилися на 50899561 тис. грн. у абсолютному значенні, у відносному на 52,60%, що є позитивним моментом для банку. При цьому структура депозитних операцій, згрупованих за суб'єктами, має неоднорідний вигляд. Так найбільшу питому вагу займають кошти клієнтів 97,42% у 2015 році та 98,59% у 2016 році. Така істотна частка коштів клієнтів говорить про спрямованість роботи банку виключно з фізичними та юридичними особами. До того ж у 2016 році відмічено збільшення суми коштів клієнтів на 51316512 тис. грн. або 54,44%. При цьому збільшилася їхня частка на 1,175%, що також є свідченням продовження банком раніше вибраної депозитної політики.

Таблиця 2.7

Аналіз структури депозитних операцій банку за суб'єктами

Показники	2015 р.		2016 р.		Відхилення		За структурою, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	
Операції банків	2497263	2,58	2080312	1,41	-416951	-16,70%	-1,17%
Операції клієнтів	94269726	97,42	145586238	98,59	51316512	54,44%	1,17%
Усього депозитних операцій	96766989	100	147666550	100	50899561	52,60%	0

2. У 2016 році порівняно з 2015 роком істотно зменшилися операції банків у абсолютному значенні на -416951 тис. грн., у відносному – на 16,70 %, за структурою – на 1,17%. Такі зміни свідчать про скорочення міжбанківських операцій і негативно впливають на обсяги ресурсної бази банку.

Структуру депозитного портфеля АТ «Ощадбанку» за суб'єктами у 2015-2016 роках представимо на рис. 2.12, 2.13.

Рис. 2.12. Структура депозитного портфеля АТ «Ощадбанку» за суб'єктами у 2015 році

Рис. 2.13. Структура депозитного портфеля АТ «Ощадбанку» за суб'єктами у 2016 році

На другому етапі аналізу структури депозитного портфеля АТ «Ощадбанку» згрупуємо його за строками залучення для визначення рівня стабільності ресурсної бази банку. Для цього скористуємось інформацією приміток до фінансової звітності №22 «Кошти банків», 23 «Кошти клієнтів», оформивши результати групування у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз структури депозитних портфеля банку за строками залучення

Показники	2015 р.		2016 р.		Відхилення		За структурою, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	
Операції банків, у т.ч. :	2497263	2,58	2080312	1,41	-416951	-16,70%	-1,17%
- коррахунки	2497263	100	2080312	100	-416951	-16,70%	0,00%
Операції клієнтів, у т.ч.:	94269726	97,42	145586238	98,59	51316512	54,44%	-1,17%
- поточні	44822598	47,55	77862043	53,48	33039445	73,71%	5,93%
- строкові	49447128	52,45	67724195	46,52	18277067	36,96%	-5,93%
Усього депозитних операцій	96766989	100	147666550	100	50899561	52,60	0

Структуру коштів банків та клієнтів у 2015-2016 рокам відображено на рис. 2.14, 2.15.

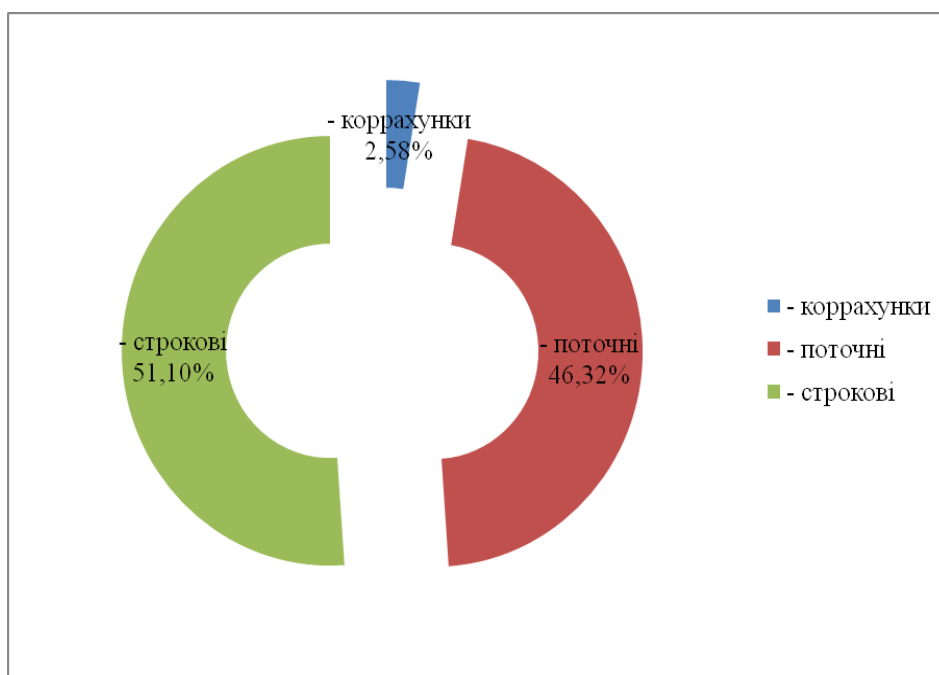

Рис. 2.14. Структура коштів банків та клієнтів за строками залучення у 2015 році

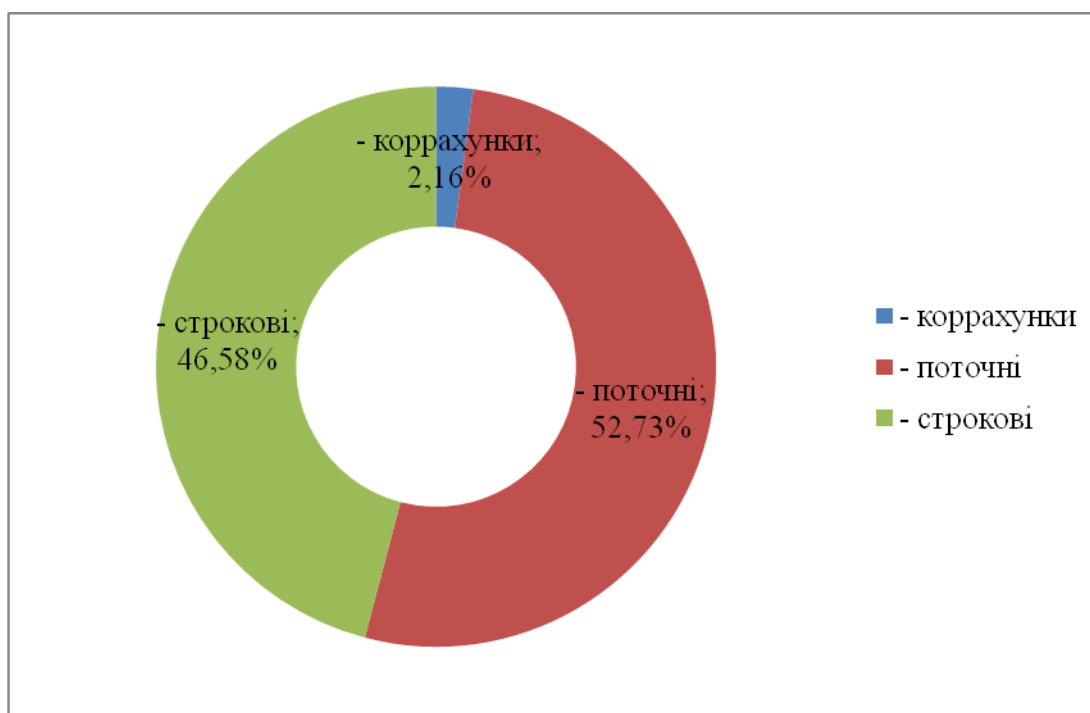

Рис. 2.15. Структура коштів банків та клієнтів за строками залучення у 2016 році

Проаналізувавши структуру депозитного портфеля банку за строками залучення можна зробити наступні висновки:

Структура операцій банку, згрупованих за строками залучення представлена лише коррахунками банків. Коррахунки банків займають незначну частку (2,58% у 2015 році та 1,41% у 2016 році). При цьому відмічено зменшення обсягу міжбанківських операцій на 416951 тис. грн. Такі зміни з точки зору стабільності ресурсної бази є позитивним моментом.

У 2016 році порівняно з 2015 роком операції клієнтів збільшилися у абсолютному значенні на 51316512 тис. грн., у відносному – на 54,44%, за структурою – на 1,17%, що позитивно характеризує діяльність банку. На таке збільшення вплинули наступні фактори:

- у 2016 році порівняно з 2015 роком за структурою збільшилися поточні рахунки клієнтів на 5,93%, що є негативним моментом для банку, оскільки це говорить про те, що банк формує свою ресурсну базу рахунок менш стабільних ресурсів.

- при цьому у 2016 році порівняно з 2015 роком строкові депозити збільшилися у абсолютному значенні на 18277067 тис. грн., у відносному – на 36,96% та за структурою – зменшилися на -5,93%. Це можна охарактеризувати як позитивне явище для банку, тому що зростання частки цих депозитів сприяє зміцненню стабільності ресурсної бази банку, проте призводять до збільшення її витратності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

3.1. Вдосконалення оцінки ефективності депозитної політики банку

Діяльність банку, у т.ч. і АТ «Ощадбанку» базується на певних принципах, серед яких особливе значення має принцип ефективного використання залучених ресурсів. Відповідно з цим принципом залучені кошти повинні бути не тільки збережені, а й повернені з приростом (деPOSITНИМ ПРОЦЕНТОМ), який становить частку загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка). Останнє дуже важливо для визначення ефективності, оскільки своєчасне повернення позики може мати місце і у випадку її невикористання. Головним джерелом формування залучених коштів виступають депозитні ресурси. Від об'єму, видів, структури та ціни залучення ресурсів залежать можливості банку підтримувати свою ліквідність і отримувати доходи та прибуток в необхідному обсязі [50].

Слід відзначити, що проблема визначення ефективності депозитної політики, як і сама теорія сутності депозитної політики, до теперішнього часу не знайшла відповідного відображення у наукових працях вітчизняних економістів. В основному вивчаються та пропонуються показники, що відображають ефективність окремих напрямів депозитної діяльності банку.

Проблема оцінки ефективності депозитної політики банку надзвичайно багатогранна. Найбільш важливим у ній є питання про критерії. Критерії оцінки ефективності депозитної політики банку можна визначити як раніше обрані точки або нормативи в загальній програмі діяльності банку, де проводиться визначення ефективності формування ресурсної бази [30, с.125]. Визначення ефективності депозитної політики має в ідеалі проводитися з деяким забігом вперед, так, щоб можна було передбачити можливі відхилення від нормативів раніше, ніж вони дійсно відбудуться, і вжити

відповідних заходів для їх попередження [12, с.196]. Процес розробки критеріїв ефективності і нормативів реалізації депозитної політики зображено на рис. 3.1 [37].

Рис. 3.1. Етапи розробки нормативів і критеріїв оцінки ефективності депозитної політики [19, с.87]

Доцільною є концентрація на тому, що вибір показників для оцінки процесу нагромадження капіталу банку має спиратися не на суб'єктивні думки аналітиків, а на встановлення строгої залежності від цих показників депозитної політики банку. Норберт Вінер відзначав, що всі види систем контролюють і оцінюють результати своєї діяльності самі за допомогою інформаційного зворотного зв'язку, який виявляє помилки при русі до мети та ініціює коректуючи впливи [12, с.34]. Це дозволяє стверджувати, що систему оцінки ефективності депозитної політики банку необхідно сприймати як систему зворотного зв'язку. За допомогою зворотного зв'язку оцінюються виходи процесу, і в систему вводяться необхідні поправки для отримання бажаних виходів. Проте слід звернути увагу на те, що якщо система має часові лаги, то коректуючи впливи мають передбачати або

попереджати помилки. Основними вимогами, яким мають задовольняти показники, використувані при оцінці ефективності депозитної політики банку, є: обумовленість чинниками, що впливають на процес залучення банком вільних ресурсів; співставлення між собою за розмірністю; відсутність суперечностей при зміні значень.

Визначення ефективності депозитної політики банку доцільно проводити з урахуванням основних 4 етапів аналізу, представлених на рис.3.2.

Рис. 3.2. Етапи оцінки ефективності депозитної політики банку

Отже, на I етапі доцільним є проведення аналізу динаміки обсягу депозитів та кредитів. При цьому депозитну політику можна характеризувати як ефективну у разі виконання наступної умови (рис.3.3):

$$\text{Обсяг кредитів } (Kp) \geq \text{Обсягу депозитів } (Д) \quad (3.1)$$

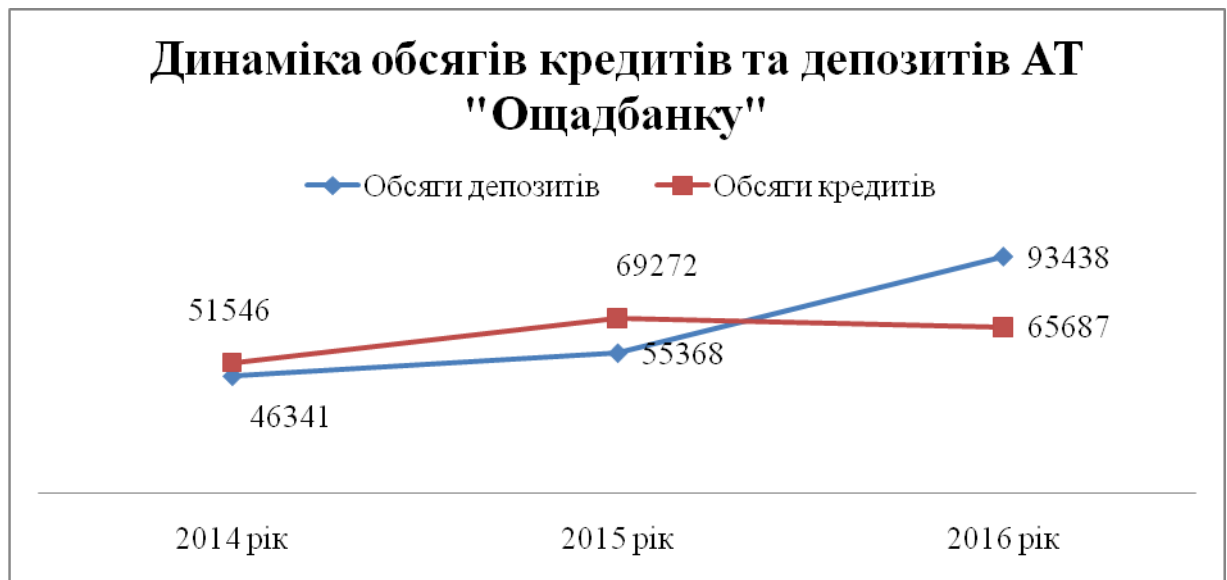

Рис. 3.3. Динаміка кредитів та депозитів АТ «Ощадбанку» за 2014-2016 рр. побудовано автором за даними [6]

Згідно даних проведеного аналізу (рис. 3.3) можна зазначити, що з одного боку, перевищення обсягу притоку коштів на депозити над обсягами кредитування (у 2016 році) свідчить про підвищення довіри до банку як фізичних, так і юридичних осіб. Проте з іншого боку, це свідчить про наявність «неробочих ресурсів», унаслідок чого, банк не отримує достатньо прибутку для покриття зобов'язань по депозитам, що впливає на фінансову стійкість банку. Отже, враховуючи умову 1, можна стверджувати, що депозитна політика АТ «Ощадбанк», у 2016 року є неефективною.

Ефективне функціонування та розвиток будь-якого банку багато в чому визначається оптимальністю співвідношення між величиною депозитних і кредитних відсотків. Доход банку визначається середом між кредитними й депозитними ставками, а також кількістю, щодо позичених та залучених коштів. Відповідно коли банк встановить більш менші процентні ставки за кредитами, він може отримати більший прибуток, за рахунок збільшення кількості клієнтів. Виходячи з цього, доцільно проводити постійний аналіз динаміки та співвідношення процентних ставок за кредитними та депозитними продуктами. З вище зазначеного впливає наступна умова ефективності депозитної діяльності банку:

$$(\% \text{ ставка } K_p - \% \text{ ставка } D) \rightarrow \max, \quad (3.2)$$

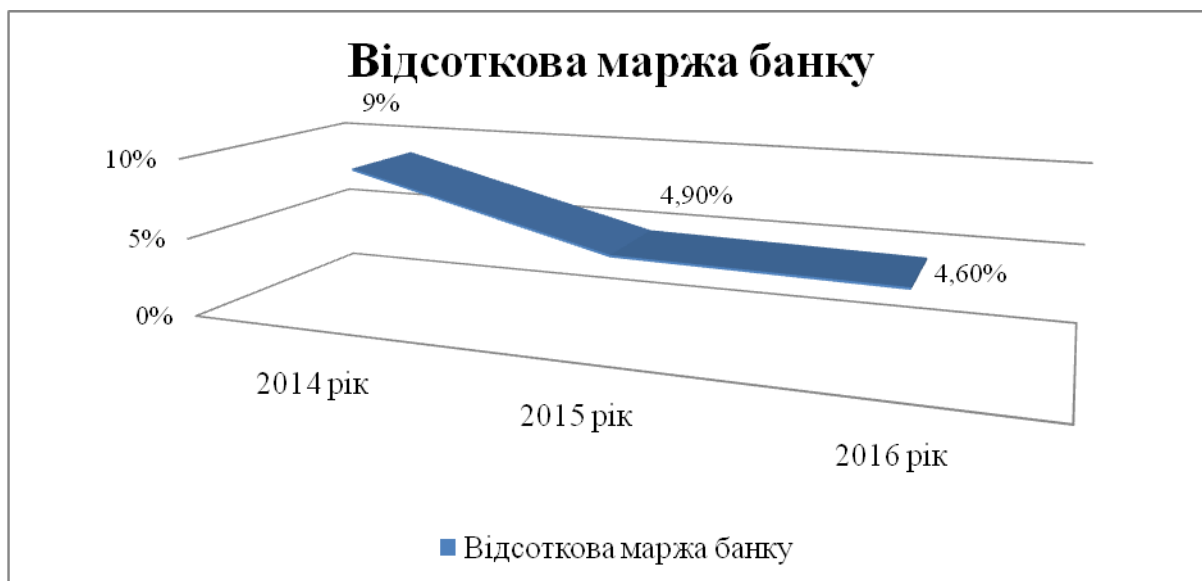

Рис. 3.4. Динаміка відсоткової маржи АТ «Ощадбанку» за 2014-2016 рр.

Виходячи з даних рис. 3.4 можна зробити висновок, що починаючи з 2014 року відсоткова процента маржа мала тенденцію до зниження та в цілому знизилася на 48, 89% у 2016 році. Отже, враховуючи умову 2, можна стверджувати, що ефективність депозитної діяльності банку за період 2014-2016 рр. поступово знижувалась.

Суттєвий вплив на ліквідність банку має оптимальне співвідношення активів та пасивів за строками і сумами. Існує так зване «золоте банківське правило», яке свідчить що величина і терміни фінансових вимог банку повинні відповідати розмірам і термінам його зобов'язань. У банківській діяльності повний збіг параметрів коштів, що акумулюються, та вимог зустрічається у край рідко. Баланс банку відображає наявність коштів, які є в його розпорядженні і вимоги на поточну дату, і в цей конкретний момент кількісно вони повинні співпадати один з одним. Проте для того, щоб така відповідність підтримувалася і в майбутньому, необхідно постійно поповнювати кошти, які вибувають, підтримуючи їх на необхідному рівні. Дотримання «золотого банківського правила» забезпечується шляхом підтримання динамічної рівноваги активів і пасивів із постійним заміщенням

коштів, які вибувають зі складу ресурсів, новими. Таким чином, під час оцінки ефективності депозитної діяльності банку, важливим є й III етап, що передбачає аналіз співвідношення обсягів кредитів та депозитів за сегментами, строками.

Четвертий етап аналізу передбачає: розрахунок ряду коефіцієнтів, використання яких дає можливість провести всебічний аналіз депозитної діяльності банку.

Розглянемо ці показники більш детально [37].

Економічна вигідність. Одним з основних завдань, які визначені Комплексною програмою розвитку банківської системи України є підвищення ефективності управління процесом залучення вільних коштів, удосконалення систем формування ресурсної бази. У процесі своєї діяльності банк встановлює і підтримує певні пропорції між активами і пасивами. У ідеальному варіанті терміни і обсяги грошових потоків по активах мають бути рівними термінам і обсягам грошових потоків по пасивах [12, с.142]. Добитися на практиці ідеального збігу цих параметрів практично неможливо, тому процес управління зводиться до того, щоб різниця у вартості активів і пасивів була стійкою по відносно до змін процентної ставки [62, с.152]. Таким чином, критерій максимізації прибутковості активів (A_1) у загальному вигляді може бути представлений наступною формулою:

$$A_1 = \frac{\text{Прибутки} - \text{Витрати}}{\text{Активи}} \Rightarrow \max . \quad (3.3)$$

Розглянемо другий критерій ефективності. Комбінація можливих негативних для банку подій може бути різною. Але максимальні збитки банк зазнає тоді, коли всі ці негативні події настають одночасно. Тому під критерієм (A_2) слід розуміти максимально можливі збитки для банку при заданій структурі діяльності. Величина активів і пасивів має певні обмеження, одержані шляхом експертних оцінок. На оцінку експерта у свою чергу впливає його стійке уявлення, сформоване в конкретних економічних умовах [68, с.318]. Тому раціональним, формування показників не тільки на

основі розрахунків експерта, але і з урахуванням змін у навколишньому середовищі. Визначаючи економічну вигідність депозитних операцій, що проводяться, необхідно здійснювати аналіз зобов'язань за їх видами з урахуванням вартості фінансових ресурсів у рамках загальноприйнятої класифікації. Для більш об'єктивної оцінки ефективності депозитної політики на практиці широко застосовується метод коефіцієнтів [64, с.109]. При виборі показників, що характеризують економічну вигідність залучення коштів, береться критерій, що характеризує залежність між капітальною базою і опосередковано прибутковістю банку в аспекті збільшення власних коштів і їх ліквідності при певній величині активів. Даний критерій базується на концепції довгострокової рівноваги, яка припускає, що чим вище ліквідність, тим міцніше фінансовий стан банку, його капітальна база, і навпаки: чим нижче ліквідність, тим менш стійкий банк [18, с.211]. Рівень поточних пасивів, який характеризує позицію банку відносно обслуговування клієнтів, розраховується як відношення залишків на поточних рахунках до загальних пасивів банку. Збільшення цього показника свідчить про активну позицію банку і підвищення його прибутковості. За цим доцільно розрахувати коефіцієнт, що відображає якою мірою банк використовує клієнтські гроші як кредитні ресурси:

$$L_1 = \frac{LA}{OB}; \quad (3.4)$$

де L_1 – коефіцієнт миттєвої ліквідності;

LA – ліквідні активи, що приносять дохід;

OB – зобов'язання до запитання.

Наступний показник – це коефіцієнт відношення зобов'язань банку і капіталу. Він відображає величину залучених банком ресурсів на кожен одиницю капіталу і розраховується як відношення зобов'язань до капіталу. Зростання його значення свідчить про підвищення банком активності у сфері залучення ресурсів, але в той же час може сигналізувати про зниження

надійності і стійкості банку [19, с.52]. Наступна група показників дозволить проаналізувати ефективність різних напрямів депозитної політики.

P_1 – коефіцієнт, що характеризує ефективність використання банком залучених ресурсів.

$$P_1 = \frac{Pr}{Z}; \quad (3.5)$$

де Pr – прибуток;

Z – сумарні зобов'язання.

P_2 – коефіцієнт, що відображає ефективність операцій банку

$$P_2 = \frac{Pr}{Ap}; \quad (3.6)$$

де, Pr – прибуток;

Ap – працюючі активи.

P_3 – коефіцієнт, який демонструє ефективність використання власного капіталу:

$$P_3 = \frac{Pr}{K}; \quad (3.7)$$

де, Pr – прибуток;

K – власний капітал банку.

P_4 – це коефіцієнт, який показує розмір прибутку відносно валюти балансу, або ефективність використання ресурсів

$$P_4 = \frac{Pr}{A}. \quad (3.8)$$

де, Pr – прибуток;

A – сумарні активи.

Слід зазначити, що всі, вищезазначені коефіцієнти, які характеризують депозитну базу банку, є однонаправленими, тобто більше їх значення відповідає кращій якості. Оцінюючи ефективність депозитної політики банку з точки зору економічної вигідності, необхідно чітко і детально відстежувати стан кредитної і депозитної політики банку в сукупності. Для цього, перш за все необхідно розрахувати коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів.

$$P5 = \text{Кредити} / \text{Депозити}, \quad (3.9)$$

де P5 - коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів

Цей коефіцієнт характеризує здатність банку залучати депозити для проведення своїх кредитних операцій і можливості банку розміщувати залучені кошти в кредити. Невід'ємною частиною при розрахунку даного коефіцієнта є аналіз і планування залишку коштів на коррахунку банку. Основним документом, який регламентує даний процес, є платіжний календар [62, с.117].

На основі розрахованого коефіцієнта співвідношення кредитів і депозитів необхідно визначити потреби банку в ліквідних ресурсах за джерелами їх залучення і розміщення. Різниця між обсягами планових надходжень і списань відображає очікуваний дисбаланс у розрізі валют.

Також, загальну ефективність депозитної політики банку, можливо оцінювати за допомогою кількісного показника, який враховує такі параметри, як показники оцінки обсягу та дохідності ресурсів, а також враховувати ризики, взяті на себе банком. Таким показником може бути коефіцієнт, запропонований Н. С. Санніковою [10, с. 122]:

$$K_{\text{ЕДП}} = \frac{(P_o - P_v) + (K_d - K_v) - D_k - P_A}{(P_B - K_B - A_{\text{НР}})} \times 100\% \quad , \quad (3.10)$$

де $K_{\text{ЕДП}}$ - коефіцієнт ефективності депозитної політики;

P_o, P_v — проценти отримані, проценти виплачені;

K_d, K_v — комісійні доходи, комісійні витрати;

D_n — дивіденди нараховані;

Pa — нараховані резерви по активних операціях;

Пб — пасиви банку;

Кб — капітал банку;

Анр - неробочі активи.

Відстежуючи динаміку наведеного показника, можливо: своєчасно інформувати керівництво про конкурентоспроможність на фінансовому ринку; заздалегідь, до виникнення надзвичайних ситуацій, підготуватися до можливих змін на ринку грошових ресурсів; приймати своєчасні заходи щодо покращення показників депозитних операцій.

Використаємо деякі з вище зазначених показників та критерії для оцінки ефективності депозитної політики АТ «Ощадбанку». Результати розрахунку оформимо у вигляді табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка показників для оцінки ефективності депозитної політики АТ «Ощадбанку»

Показник	Умовне позначення	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Коефіцієнт ліквідності миттєвої	L1	9,9	16,8	22,4
Ефективність використання капіталу	R3	3,5	-39,6	-81,6
Ефективність використання активів	R4	0,7	-7,4	-8,5
Коефіцієнт співвідношення кредитів до депозитів	R5	111,2	125,1	70,3

Аналіз зазначених показників свідчить, що окрім показника миттєвої ліквідності, який протягом періодів збільшувався (з 9,9 до 22,4 у 2016 році), усі інші показники мали тенденцію до зниження. Така негативна тенденція свідчить про зниження ефективності депозитної політики банку (рис. 3.5).

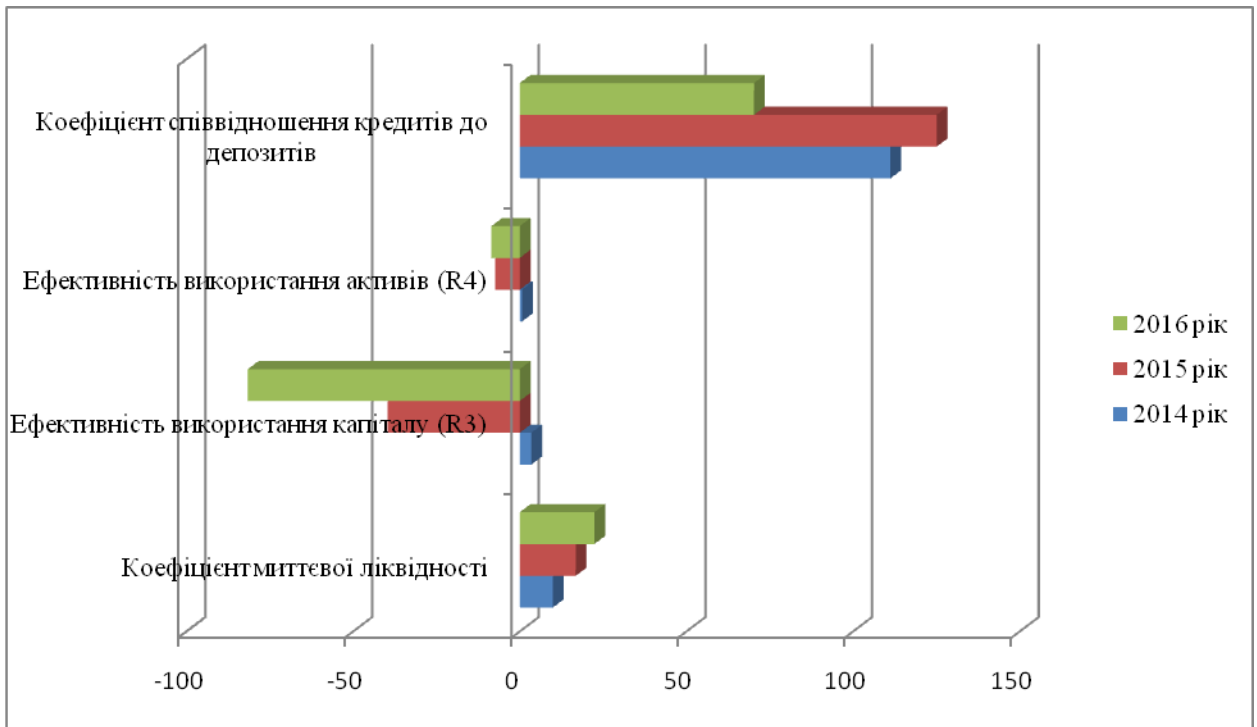

Рис. 3.5. Динаміка основних показників ефективності депозитної політики АТ «Ощадбанку»

Аналіз групи показників, яка характеризує ефективність різних напрямів депозитної політики дозволяє зробити наступні висновки: впродовж періодів, що досліджувалися (2014-2016 рр.) в АТ «Ощадбанку» спостерігається зменшення ефективності використання банком залучених ресурсів, погіршення ефективності операцій банку, використання власного капіталу та послаблення ефективності використання ресурсів. Таким чином, за результатами досліджень усіх чотирьох етапів було встановлено низький рівень ефективності депозитної діяльності банку та визначена негативна тенденція щодо стану основних критеріїв та показників. Для підвищення надійності та покращення фінансових результатів банку необхідно обов'язково звернути увагу на порядок формування та реалізації депозитної політики.

3.2. Розробка адаптивної депозитної політики банку

Кризовий стан сучасної вітчизняної економіки, високий рівень політичних та соціальних ризиків вимагає гнучкості та пристосування стратегічних планів розвитку банку до всіх змін зовнішнього середовища, що наразі відбуваються. У зв'язку з цим можливість банку адекватно реагувати та зберігати фінансову стійкість та конкурентоспроможність дозволяє ефективно реалізоване стратегічне планування депозитної діяльності. Все це ще раз підтверджує важливість стратегічного планування: банк, що заздалегідь не передбачив можливі дії залежно від умов депозитної діяльності та певні заходи в сформованій ситуації не встигне адаптуватися до них та може понести непередбачені збитки. Депозитний менеджмент пов'язаний із реалізацією банківської політики в цілому та кредитної політики, зокрема, передбачає проведення заходів, що приводять структуру депозитних ресурсів відповідно до стратегічних цілей, та включає процес управління інструментами залучення депозитних ресурсів, спрямований на максимізацію прибутковості при одночасному забезпеченні ліквідності (здатності відповідати за фінансовими зобов'язаннями та фінансувати збільшення активів) та прийняттого рівня ризиків. Основним стратегічним планом, що визначає механізм управління залученням тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб, є депозитна політика банку. Вона описує основні інструменти, методи та засоби управління залученням тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб, а також ризиками, що виникають у процесі діяльності банку. Вона виходить із необхідності забезпечення поєднання інтересів банку, його акціонерів та ключових стейкхолдерів. Якість депозитної політики банку значною мірою визначає результат управління залученням тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб, а це, в свою чергу, впливає на стан надходжень, ліквідність та рівень ризиків, що банк приймає в процесі діяльності.

Банківські кризи та мікро- та макрорівні, спричинені комплексом факторів зовнішнього та внутрішнього походження, набувають перманентного характеру та вимагають детального аналізу їх причин та наслідків, а також обов'язкового врахування при розробці депозитної політики банку. Отже необхідним є розробка методичного підходу до формування депозитної політики, що забезпечував би належний рівень її адаптованості до загроз та трансформацій зовнішнього середовища.

Концептуальною основою адаптивної депозитної політики банку є ті принципи, на основі дотримання яких вона формується (рис.3.6).

При цьому вважаємо за доцільне інтегрувати принципи стратегічного планування, адаптивного планування (загальні) та депозитної діяльності (специфічні). За результатами узагальнення наукових праць зі стратегічного та адаптивного планування [13, 38, 45] сформовано наступну систему загальних принципів формування депозитної політики:

- цілевстановлення та цілереалізація – всі інструменти, методи та заходи, що забезпечать залучення тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб, передбачені в депозитній політиці, спрямовано на досягнення цілей чітко визначених стратегічних цілей;

- альтернативність та селективність – реакція на трансформації зовнішнього середовища, в якому здійснюється депозитна діяльність банку, шляхом формування комплексу стратегічних альтернатив (оптимістична, інерційна, песимістична) з формалізованим переліком дій за кожним із варіантів;

- єдність елементів – орієнтація на охоплення депозитною політикою всіх параметрів (як кількісних, так і якісних) об'єктів депозитного менеджменту та взаємозв'язків між ними з обов'язковим урахуванням трансформацій зовнішнього середовища;

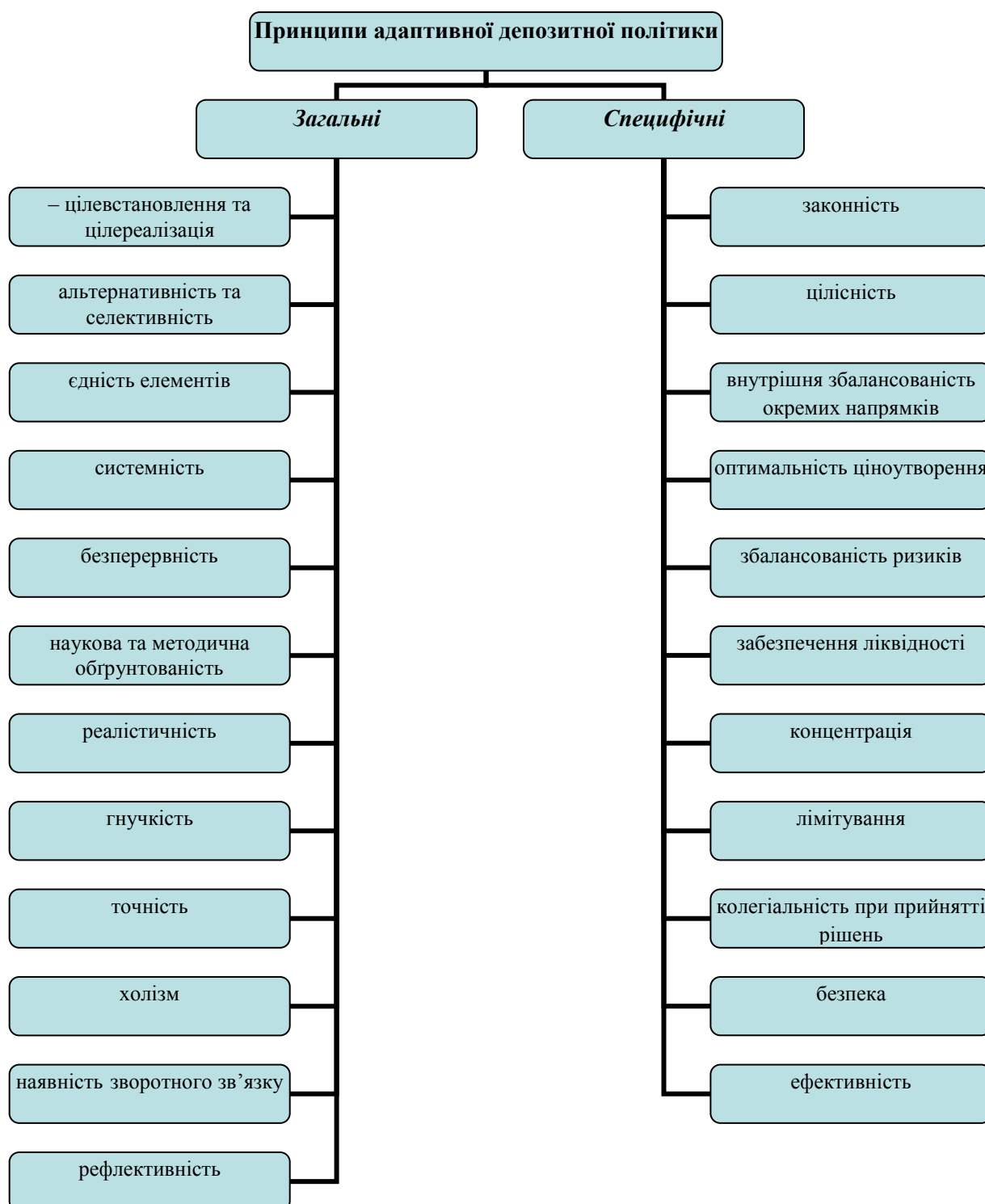

Рис. 3.6. Принципи формування адаптивної депозитної політики банку

– системність, що реалізується шляхом: 1) наявності загальної цілі депозитної діяльності банку на визначеному горизонті планування та взаємодії всіх його структурних підрозділів та центрів фінансової відповідальності за горизонтальним та вертикальним рівнями планування; 2) узгодженістю планів щодо залучення депозитних ресурсів структурних

підрозділів та центрів фінансової відповідальності банку; 3) урахування всіх 100 факторів, що матимуть значення для прийняття управлінських рішень щодо досягнення цілей, визначених депозитною політикою;

– безперервність – заходи щодо розробки, реалізації та контролю депозитної політики мають здійснюватись постійно за чітко сформованим регламентом планових процесів із забезпеченням постійного оновлення інформації;

– наукова та методична обґрунтованість – використання поширених науково-методичних підходів допомагає розробляти таку депозитну політику, що узгоджена з параметрами зовнішнього та внутрішнього середовищ банку;

– реалістичність – при встановленні стратегічних цілей депозитної політики, що мають реалізуватись у плановому періоді, мають бути враховані всі зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на депозитну діяльність банку, з точки зору можливостей досягнення цільових параметрів;

– гнучкість – здатність депозитної політики реагувати на трансформації зовнішнього середовища та зміни внутрішніх умов здійснення діяльності шляхом створення, інтеграції та реконфігурації ресурсів, зміни внутрішньобанківських відносин та процесів;

– точність – всі елементи депозитної політики банку мають бути конкретизовані в мірі, доцільній для даного рівня планування, та яку при цьому дозволяють зовнішні та внутрішні умови здійснення депозитної діяльності;

– холізм – чим більше елементів та рівнів в системі планування банку в цілому, та депозитної діяльності банку, зокрема, тим доцільніше здійснювати планування всіх показників одночасно та у взаємозалежності і взаємозв'язку;

– наявність зворотного зв'язку – реакція суб'єктів депозитного менеджменту на трансформації зовнішнього та/або внутрішнього середовищ через коригування цілей депозитної політики або інструментів, методів та заходів, що забезпечать їх досягнення;

– рефлексивність – формування комплексу інформаційних даних про вплив трансформацій зовнішнього середовища на депозитну діяльність банку з виділенням ключових загроз та розробка інструментів, методів та заходів, що забезпечать їх превенцію (формування «управлінського рефлексу»).

Склад специфічних принципів формування депозитної політики пропонуємо визначати наступним чином:

– законність – забезпечення всіх законодавчих та нормативних вимог, загальноприйнятих банківських практик при здійсненні депозитної діяльності;

– цілісність – депозитна політика виступає як підсистема банківської політики в цілому і має вторинний характер щодо політик у сфері розміщення залучених ресурсів та управління ризиками;

– внутрішня збалансованість окремих напрямків депозитної політики у розрізі: часу реалізації, регіонів залучення ресурсів, інструментів, методів та заходів, що заплановані до застосування, та використаних при цьому ресурсів;

– оптимальність ціноутворення – встановлення процентних ставок за депозитними операціями та тарифів по відкриттю та веденню рахунків різних видів має бути адекватним ринковим параметрам та забезпечувати плановий рівень прибутковості та зниження очікуваних витрат [75];

– збалансованість ризиків – ризики, що генеруються депозитною діяльністю, мають бути контрольовані, відповідати апетиту та толерантності банку до ризику та забезпечувати отримання необхідного рівня прибутку без загрози втрати його фінансової стійкості;

– забезпечення ліквідності – при визначенні цілей депозитної політики в плановому періоді вихідним орієнтиром є забезпечення оптимального для банку рівня ліквідності на основі оптимального поєднання та співвідношення різних видів депозитних ресурсів та інструментів їх залучення;

– концентрація, що передбачає виділення в депозитній політиці ключових сфер депозитної діяльності, що передбачатимуть зосередження

саме на них ресурсів та вдосконалення саме цих внутрішньобанківських відносин та процесів;

- лімітування – з метою зменшення ризиків депозитної діяльності в депозитній політиці мають встановлюватись ліміти, склад та структура яких визначається специфікою об'єкта депозитного менеджменту;

- колегіальність при прийнятті рішень щодо визначення цільових параметрів депозитної діяльності та вибору інструментів, методів та заходів, що забезпечать їх досягнення;

- безпека – характеризує систему захисту економічних інтересів клієнтів щодо дотримання принципу конфіденційності при залученні їх тимчасово вільних коштів, уникнення конфлікту інтересів ключових стейкхолдерів, а також щодо належного оформлення всіх операцій;

- ефективність – забезпечення досягнення визначених депозитною політикою банку цілей з мінімально можливими при цьому витратами ресурсів та мінімальним рівнем ризиків.

Саме на основі цих загальних та специфічних принципів має бути сформована адаптивна депозитна політика, що забезпечить адекватну реакцію на трансформації зовнішнього середовища та внутрішні умови здійснення депозитної діяльності та досягнення на цій основі визначених цільових параметрів. Розроблений [64] підхід до розробки адаптивної депозитної політики банку в наочному вигляді наведений на рис. 3.7.

Перший модуль є діагностичним. Він, насамперед, передбачає сканування зовнішнього середовища макро- та мезорівня та внутрішніх умов депозитної діяльності банку з метою виявлення їх реального та потенційного впливу на досягнення цілей депозитної діяльності банку. При скануванні використовується різноманітний інструментарій: експертні методи, сценарії, бенчмаркінг, конкурентні порівняння, імітаційне й економіко-математичне моделювання, морфологічний і функціонально- вартісний аналіз та інше [59, 20].

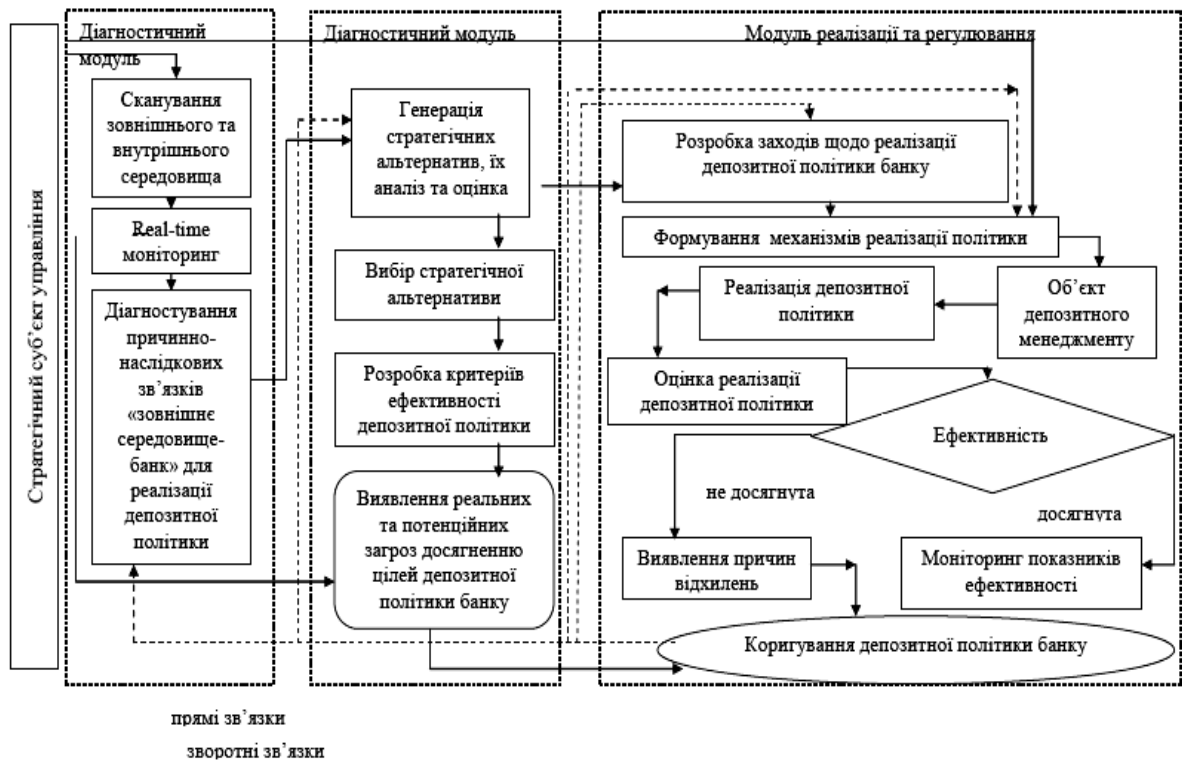

Рис. 3.7. Формування адаптивної депозитної політики банку

Наступний процес даного модуля передбачає оцінку та аналіз стану об'єктів депозитного менеджменту на основі real-time моніторингу з урахуванням факторів зовнішнього середовища, що впливають на депозитну діяльність, сприяють або перешкоджають реалізації депозитної політики банку.

Real-time моніторинг пропонуємо визначати як комплексну систему періодичних безперервних, довгострокових спостережень, оцінки та прогнозу трансформацій зовнішнього середовища та внутрішніх умов депозитної діяльності з метою виявлення реальних та потенційних загроз досягненню цілей депозитної політики та розробки рекомендацій з їх превенції або нейтралізації негативного впливу.

При формуванні об'єктного поля real-time моніторингу, насамперед, мають бути виділені всі фактори, що наразі впливають або потенційно можуть вплинути на результати депозитної діяльності банку, з використанням інструментарію сканування. При цьому вважаємо за доцільне

використовувати систему факторів впливу на депозитну діяльність та її результати. У подальшому сформована первинна система факторів підлягає аналітичним процедурам із застосуванням експертного відбору, інструментарію стратегічного аналізу та економіко-математичного моделювання для відбору тих із них, що здійснюють визначальний вплив на результати депозитної діяльності банку. Для виділених за результатами аналітичних процедур факторів суб'єктами депозитного менеджменту з використанням експертного методу визначаються індикатори для відстеження змін у них та формуються кількісні стандарти моніторингу (допустимі, критичні та катастрофічні відхилення).

Окрім цього, також визначаються ті фактори, що формують межі депозитної політики банку (рис. 3.8).

Ознаки	Межі депозитної
Стан економіки країни та потенціал економічних агентів генерувати грошові потоки та розміщувати їх у банки	економічні
Рівень довіри до банків та банківської системи	соціальні
Державне регулювання банківської діяльності	адміністративні
Система лімітів та індикаторів, розроблена, виходячи із стратегічних та тактичних цілей банку та можуть переглядатися переглядається внаслідок змін зовнішнього середовища	
Граничні мінімальні та максимальні строки залучення, строкова структура депозитних ресурсів	часові
Специфіка регіонів діяльності банку	територіальні

Рис. 3.8. Класифікація меж депозитної політики банку

Сформована система індикаторів, що характеризують фактори впливу на депозитну діяльність банку у поєднанні з індикаторами меж депозитної політики підлягає періодичному безперервному, довгостроковому спостереженню задля виявлення реальних та потенційних загроз досягненню цілей депозитної політики банку. При цьому їх склад та кількісні стандарти

мають постійно актуалізуватись відповідно до трансформацій зовнішнього середовища та змін внутрішніх умов депозитної діяльності банку.

Найбільш раннє виявлення загроз досягненню цілей депозитної діяльності, як прогнозне, так і в процесі її здійснення, дозволяє зосередити управлінські зусилля суб'єктів депозитного менеджменту на превенції їх реалізації, визначити необхідні ресурси, методи та засоби для реактивного впливу у разі неможливості або неефективності превентивних заходів. Відсутність реагування суб'єктів депозитного менеджменту на загрози зовнішнього середовища призводить до недосягнення цілей депозитної діяльності в короткостроковій перспективі, у віддаленому проміжку часу – до зростання рівня ризиків, втрати ліквідності та погіршенню рівня фінансової стійкості банку. Важливим процесом при розробці адаптивної депозитної політики є діагностування причинно-наслідкових зв'язків «зовнішнє середовище-банк».

Наступний модуль передбачає безпосередньо процес розробки депозитної політики банку. Загальна мета банку описується набором кількісних та якісних характеристик, на основі яких оцінюються всі досягнення банку та визначається роль депозитної політики при забезпеченні його стійкого функціонування. Як зазначалось раніше, на мікроекономічному рівні депозитна політика має бути органічно пов'язана та узгоджена з загальною банківською політикою з точки зору ліквідності, оптимізації ризиків, прибутковості та рентабельності. Зважаючи на це, основною метою депозитної політики на рівні окремого банку є формування планового обсягу депозитних ресурсів за одночасного скорочення витрат при їх залученні та отримання прибутку у результаті їх ефективного розміщення за контрольованого рівня ризиків. Тому банк повинен створити умови для досягнення поставленої мети та динамічно розвиватись, формуючи необхідний обсяг коштів та гарантуючи стабільність банку.

Ключовим елементом модуля розробки депозитної політики є визначення стратегічних альтернатив (оптимістична, інерційна,

песимістична) та конкретизація на цій основі її цілей, як це представлено на рис. 3.9.

Вибір стратегічної альтернативи депозитної діяльності є складним процесом та має враховувати значну кількість факторів та критеріїв, зокрема:

- відповідність банківській та кредитній політиці;
- відповідність трансформаціям зовнішнього середовища;
- достатність обсягу наявних ресурсів та потенціалу їх зростання для реалізації даної стратегічної альтернативи;

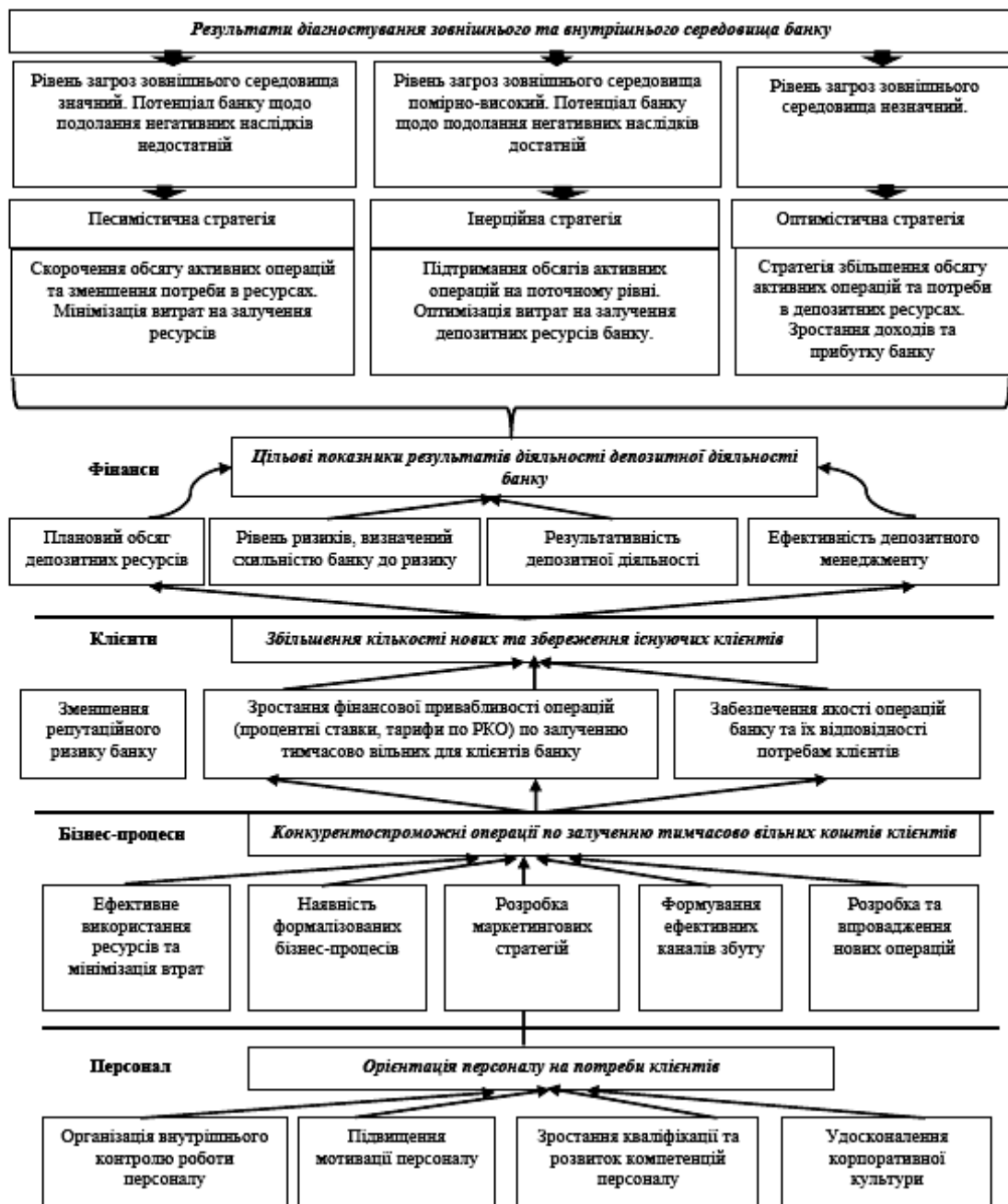

Рис. 3.9. Збалансована система цілей депозитної політики банку

- рівень толерантності банку до ризику та вплив відповідної стратегічної альтернативи на його зміну;
- наявні внутрішньобанківські компетенції для реалізації заходів, передбачених у межах даної стратегічної альтернативи;
- загальна реалістичність реалізації даного варіанту стратегічної альтернативи;
- відповідність сформованій системі критеріїв ефективності депозитного менеджменту та результативності депозитної діяльності;
- узгодженість стратегічної альтернативи депозитної діяльності в часі, з іншими напрямками банківської діяльності, за сформованими інструментами тощо.

Відповідно до обраної стратегічної альтернативи відбувається конкретизація цільових орієнтирів для депозитної діяльності банку в розрізі ключових об'єктів депозитного менеджменту відповідно до сформованої системи збалансованих показників.

Завершальним елементом даного модуля є оцінка скоригованої моделі депозитної політики та внесення відповідних зауважень, пропозицій, коректив, її подальше затвердження та впровадження в діяльність банку.

Третій модуль передбачає безпосередньо реалізацію депозитної політики на основі визначених конкретних схем та заходів, що використовують певний набір інструментів для залучення тимчасово вільних коштів населення та юридичних осіб. Банк також контролює весь процес залучення ресурсів з метою уникнення або зменшення ризиків, визначає ефективність від впровадження даної моделі депозитної політики та приймає рішення про зміну певних дій унаслідок її неефективності.

Отже, в роботі розроблено науково-методичний підхід до формування адаптивної депозитної політики банку, що передбачає послідовну реалізацію наступних етапів: аналіз стану об'єктів депозитного менеджменту на основі real-time моніторингу з урахуванням факторів зовнішнього середовища;

діагностування причинно-наслідкових зв'язків «зовнішнє середовище-банк» та їх впливу на можливість досягнення цілей депозитної діяльності; визначення цілей депозитної діяльності в плановому періоді; формування комплексу стратегічних альтернатив (оптимістична, інерційна, песимістична) з формалізованим переліком дій за кожним із варіантів; контроль за реалізацією депозитної політики та оцінка її ефективності.

Його запровадження забезпечить здатність банку своєчасно та адекватно реагувати на флуктуації зовнішнього середовища та успішно здійснювати депозитну діяльність без загрози втрати конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження порядку формування депозитних операцій та особливостей управління ними в АТ «Ощадбанку» можна зробити такі висновки.

Фінансова та політична криза, а також військові дії на Сході України гостро поставили перед банківськими установами питання збереження та оновлення депозитних ресурсів.

Депозитні ресурси є основним джерелом залучених коштів, які використовуються для проведення активних операцій. Узагальнюючи розглянуті в роботі визначення під депозитними ресурсами (депозитом) банку слід розуміти сукупність грошових коштів клієнтів банку, залучених банком на договірній основі на визначений термін або без зазначення такого терміну, які підлягають виплаті власникам з процентом або без нього, і які забезпечують банку необхідний обсяг коштів для здійснення активних операцій та виконання банком нормативних вимог згідно до законодавства.

Депозитні ресурси банку характеризуються наступними параметрами:

персональний характер, оскільки асоціюються з конкретним клієнтом банку і передбачають укладання договору з ним;

пасивний характер управління, оскільки ініціатива залучення коштів належить клієнту;

менші суми залучення порівняно з ресурсами, залученими з недепозитних джерел, тому їх вважають операціями роздрібного характеру;

більша витратність порівняно з ресурсами, залученими з недепозитних унаслідок значних обсягів витрат, пов'язаних з залученням ресурсів даного виду, та меншими сумами залучення.

З метою обліку, аналізу та планування депозитної діяльності банку, депозити класифікуються за багатьма ознаками. Класифікація депозитів може бути проведена за різними ознаками. Найбільш розповсюдженою ознакою класифікації депозитів є їхній поділ в залежності від їх

економічного змісту на такі групи: 1) депозити до запитання; 2) строкові депозити; 3) ощадні вклади.

Ефективне управління процесом залучення депозитних зобов'язань потребує формування та реалізації депозитної політики.

Депозитна політика є невід'ємною складовою механізму банківського менеджменту, оскільки саме вона визначає та регулює процес акумуляції вкладів та подальше їх спрямування в активні операції.

Вона являє собою комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм та методів залучення коштів з метою гарантування стійкості та надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг комерційного банку на фінансовому ринку. Отже депозитну політику банку доцільно розглядати як складне явище: по-перше, у теоретичному і практичному аспектах; по-друге, на рівні макро- і мікроекономіки; по-третє, в широкому і вузькому значеннях слова.

Механізм формування депозитної політики включає низку етапів, які спрямовані на виконання мети і завдань, що стоять перед банком. Кожен з етапів безпосередньо пов'язаний з іншими і є обов'язковим для формування оптимальної депозитної політики і правильної організації депозитного процесу.

Результати проведеного дослідження тенденцій, що склалися ринку депозитів у 2016-2017 років зводяться до такого:

Не дивлячись на нестабільність економіки та девальвацію гривні, обсяги депозитних портфелів банків продовжили тенденцію до збільшення.

Відбулося збільшення клієнтського портфеля як суб'єктів господарювання так і фізичних осіб.

Частка коштів, залучених в іноземній валюті, в сукупному клієнтському портфелі є значною та коливається біля позначки в 50%.

За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року.

Частка довгострокових депозитів протягом 2016 року скоротилася до 19,6%.

Географічна структура депозитного портфелю є неоднорідною з переважанням частки північного регіону, переважно завдяки м. Київ.

Портфель коштів суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності представлений переважно за рахунок залучених коштів від представників «Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Професійна, наукова та технічна діяльність» та «Переробна промисловість»

Відмічені загальна тенденція до зниження середніх ставок серед всіх учасників ринку, особливо зниження середньої ставки зафіксовано за державними банками (в середньому на 30%).

Середній розмір відсоткових ставок за депозитами строком на 1 рік для фізичних осіб складає: для банків, що належать іноземним банківським групам, - 11,72% річних; для державних банків – 12,57% річних; для банків з приватним капіталом – 14,04% річних.

Найкращі депозитні програми пропонують своїм клієнтам банки з іноземним капіталом західного походження.

Відмічено зростання популярності он-лайн депозитів.

Детальний аналіз депозитного портфеля банків проведемо на прикладі одного з найбільших державних банків України АТ «Ощадний банк України». Сьогодні банк пропонує клієнтам чотири депозитні програми: базовий «Мій депозит», вклад для пенсіонерів – «Мій пенсійний депозит» та бонусний «Мій прогресивний депозит» та «Мобільні заощадження».

Проведений порівняльний аналіз доходів Ощадбанку з основними конкурентами за вкладами у гривні, дозволили визначити, що АТ Ощадбанк посідає 2 місце серед 10 найбільш надійних банків. За іншими валютами результати також були значними, що дозволяє надати загальну оцінку його депозитів як відмінну.

Проведений детальний аналіз депозитів АТ «Ощадбанку» за даними його фінансової звітності дозволили визначити, що частка депозитів у зобов'язаннях банку зросла з 62,10% до 74,71%, тобто на 0,13%%, що позитивно характеризує депозитну діяльність банку. Також структурний аналіз депозитного портфеля дозволив визначити, що найбільшу частка належить поточним зобов'язанням клієнтів.

Діяльність банку, у т.ч. і АТ «Ощадбанку» базується на певних принципах, серед яких особливе значення має принцип ефективного використання залучених ресурсів. Визначення ефективності депозитної політики банку доцільно проводити з урахуванням основних 4 етапів аналізу.

Аналіз низки показників, що проводиться на 4 етапі свідчить, що окрім показника миттєвої ліквідності, який протягом періодів збільшувався (з 9,9 до 22,4 у 2016 році), усі інші показники мали тенденцію до зниження. Така негативна тенденція свідчить про зниження ефективності депозитної політики банку.

В роботі розроблено науково-методичний підхід до формування адаптивної депозитної політики банку, що передбачає послідовну реалізацію наступних етапів: (Лист 10) аналіз стану об'єктів депозитного менеджменту на основі real-time моніторингу з урахуванням факторів зовнішнього середовища; діагностування причинно-наслідкових зв'язків «зовнішнє середовище-банк» та їх впливу на можливість досягнення цілей депозитної діяльності; визначення цілей депозитної діяльності в плановому періоді; формування комплексу стратегічних альтернатив (оптимістична, інерційна, песимістична) з формалізованим переліком дій за кожним із варіантів; контроль за реалізацією депозитної політики та оцінка її ефективності.

Його запровадження забезпечить здатність банку своєчасно та адекватно реагувати на флуктуації зовнішнього середовища та успішно здійснювати депозитну діяльність без загрози втрати конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алексеєнко М. Ресурсна база банку та роль ощадних (депозитних) сертифікатів у її формуванні [Текст] / М. Алексеєнко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 3. – С.189-193.
2. Аналитический отчет о развитии рынка депозитов в банках Украины за 2015 год // Путеводитель для банкиров [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.prostobankir.com.ua/korporativnyy_biznes/analitika/analiticheskiy_otchet_o_razvitiy_rynka_depozitov_yuridicheskikh_lits_v_bankah_ukrainy_v_yanvare_2012_goda
3. Аналітичний огляд банківської системи України за перше півріччя 2016 року [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1187>
4. Ашурбекова А. А. Оцінка класифікаційних ознак депозитних ресурсів банку / А. А. Ашурбекова // Економіка ХХІ століття: сучасні тенденції та перспективи розвитку: зб. тез доп. за матеріалами наукової Інтернет-конференції / Національний ун-т державної податкової служби України. – Ірпінь, 2011.– С. 43-44.
5. Ашурбекова А. А. Теоретичні аспекти і класифікація депозитних ресурсів комерційних банків / І. І. Д'яконова, А. А. Ашурбекова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 1(11). – С. 286–289.
6. Банківська статистика – інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka>
7. Бицька Н. Кошти населення у формуванні ресурсної бази банків [Текст] / Н. Бицька // Вісник Національного банку України. – 2004. – № 12. – С. 26-28.

8. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр, 2001. — 528 с.
9. Бутинець Ф.Ф. Банківська справа: Навчальний посібник / Ф.Ф. Бутинець, О.М.Петрук . — К.: Кондор, 2004. — 461 с.
10. Бухтин М.А. Системы оценки и управления рисками. Риск ликвидности / М.А. Бухтин // Оперативное управление и стратегический менеджмент в коммерческом банке. — 2003. — №1. — С. 81-101.
11. Вареник В.А. Основні аспекти депозитного формування капіталу банку / В.А. Вареник К.А. Львівська // Економіка, планування і управління в лісовиробничому комплексі. Зб. наук-техн.праць. — 2007. Вип. 17.6. — С. 167-170
12. Васюренко О.В. Депозиты как основной источник привлечения средств коммерческими банками / О.В. Васюренко // Фінанси України. — 2006. — № 11 — С. 88-92.
13. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод. посіб. / В.В. Вітлінський, П.І. Верченко. — К. : КНЕУ, 2000. — 292 с.
14. Вітлінський В.В. Управління депозитним портфелем домогосподарства / В.В. Вітлінський, О.М. Гай // Фінанси України. — 2004. — № 10. — С. 131-140.
15. Вожжов А.П. Депозити до запитання у формуванні стабільної і керованої ресурсної бази банків / А.П. Вожжов // Вісник Національного банку України (укр.). — 2002. — № 11. — С.5-8.
16. Гай О.М. Оцінка ризику заощаджень у комерційному банку / О.М. Гай // Фінанси України. — 2004. — №3. — С.118-123.
17. Гаршина О.К. Особенности сберегательного процесса в трансформационной экономике / О.К. Гаршина // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №2(80). — С.192-199.
18. Герасименко В.В. Концентрація банківського капіталу в Росії: Автореф. дис.... канд. екон. наук. — М., 2005. — 30 с.

19. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.

20. Гінкул В. В. Депозитні ресурси та операції, пов'язані з їх формування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11819/2/Ginkul_kyrsova.pdf

21. Гриджук Д. Співвідношення банківського ризику та засобів забезпечення банківських зобов'язань / Д. Гриджук // Вісник НБУ. — 2002. — травень. — С.7-9.

22. Дзюблюк О.В. Банківські операції: Підручник / О. В. Дзюблюк. — Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2014. — 696 с.

23. Довгань Ж. М. Удосконалення депозитної політики банківських установ / Ж. М. Довгань // Наука молода. Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету. — 2015. — № 23.- С.46-53.

24. Долгова И.А. Сучасні концепції і стратегії управління формуванням ресурсної бази в комерційному банку [Электронный ресурс] / И.А. Долгова. — Режим доступу: <http://ua-referat.com/>

25. З початку 2017 року держбанки знизили ставки по депозитах в гривні майже на 30% [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/depoziti/statti/z_pochatku_2017_roku_derzhbanki_z_nizili_stavki_po_depozitah_v_grivni_mayzhe_na_30

26. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. №2121-III із змінами і доповненнями від 19.05.2011р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

27. Золотарьова О.В. Адаптивний механізм формування та реалізації депозитної політики комерційного банку [Електронний ресурс]/ Золотарьова О.В, Гурбич О.В. — Режим доступу: www.inter-

nauka.com/uploads/public/14436133734572.pdf. – Назва з домашньої сторінки Інтернету

28. Капран В. І. Банківські операції [Текст] : навч. посіб / В. І. Капран, М. С. Кривченко. – К. : ЦУЛ, 2006. – 208 с.

29. Коваленко М. О. Депозитна політика банків та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів / М.О. Коваленко // Інвестиції: практика та досвід – 2017. - № 2. – С. 39-44.

30. Ковшарь А. І. Шляхи удосконалення депозитної політики на сучасному етапі [Електронний ресурс] / А.І. Ковшарь, О.Г. Марченко. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/vsunud/2009-3E/09kainss.htm>

31. Колодізев О. М. Ресурсна база банківського кредитування [Текст] / О. М. Колодізев // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 1. – С.65-75

32. Костенко О. Банківський діагноз [Електронний ресурс] / О. Костенко. – Режим доступу: <http://www.dua.com.ua/2010/051/arch/7.shtml>

33. Коцовська Р., Ричаківська В., Табачук Г., Груздевич Я., Вознюк М. Операції комерційних банків. – К.: Алерта, 2004. – 515с.

34. Мельникова І.М. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку / І.М. Мельникова // Банківська справа. – 2006. – № 3 – С. 40-41.

35. Мещеряков А. А. Формування та використання ресурсної бази банку [Текст] / А. А. Мещеряков // Фінанси України. – 2006. – N 3. – С.89-94.

36. Мороз А.М. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.;—К.:КНЕУ,2002. – 325 с.

37. Мороз В.Р. Механізм реалізації депозитної політики банківських установ України [Електронний ресурс]: Режим доступу:

38. Населення продовжує розміщувати депозити в банках, незважаючи на те, що ставки по ним повзуть вниз [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.bankchart.com.ua/depoziti/statti/naselennya_prodovzhue_rozmischuva_ti_depoziti_v_bankah_nezvazhayuchi_na_te_scho_stavki_po_nim_povzut_vniz

39. Неделку Е. Банковские депозиты: риски, о которых нужно знать [Электронный ресурс] / Е. Недулку. – Режим доступа: <http://www.dua.com.ua/2010/051/arch/7.shtml>

40. Офіційний сайт АТ «Ощадбанку» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/>

41. Ощадбанк – основна інформація про банк та аналіз послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://finsee.com/ощадбанк>

42. Панасенко Г.О. Депозитна політика банків та інструменти її реалізації: автореф. дис. ...к-та екон. наук : 08.00.08 « Гроші, фінанси і кредит» / Г.О. Панасенко. – Донецьк 2008, - 21с.

43. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2003. – 347с.

44. Пернарівський О. Аналіз, оцінка та способи зниження банківських ризиків / О. Пернарівський // Вісник Національного банку України. — 2004. — № 4. — С. 44-48.

45. Поняття «Ощадбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

46. Потійко Ю. Теорія і практика управління різними видами ризиків у комерційних банках / Ю. Потійко // Вісник Національного банку України. — 2004. — № 4. — С. 58-60.

47. Примостка Л. Економічні ризики в діяльності банків / Л. Примостка // Банківська справа. – 2004. – №3. – С.16-23.

48. Прозоров Ю. Ринок банківських депозитів як напрямок інвестування активів недержавних пенсійних фондів України: аналітичний огляд / Ю. Прозоров [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.pension.kiev.ua/files/BankDeposits.pdf>

49. Пшик Б. І. Ситуаційне моделювання діяльності банку [Текст] : навчальний посібник / Б. І. Пшик ; Мін-во освіти і науки України, НБУ, Львівський банківський ін-т. – Львів : ЛБІ НБУ, 2003. – 191 с.

50. Радченко Н.Г. Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку / Н.Г. Радченко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – №3(27). – С. 161-166.

51. Раєвська Т. Практичні підходи до оцінки ризиків у діяльності банків / Т. Раєвська // Вісник Національного банку України. — 2005. — № 8. — С. 9-14.

52. Рисін В. В. Структура ресурсної бази українських банків [Текст] / В. В. Рисін // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 19. – С.251-259

53. Слав'янська Н. Г. Банківські операції [Текст] : підручник / Н. Г. Слав'янська ; ред. В. І. Міщенко. – К. : Знання, 2006. – 727 с.

54. Співак С.І. Депозитна політика комерційних банків / С.І. Співак. – [Електронний ресурс] / Вісник НБУ. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2009_6/articles/S.I._Spivak.

55. Стойка В.С. Теоретичні підходи до визначення поняття «депозитна політика» та особливостей її формування в комерційному банку / В.С. Стойка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Вип. 3 (44) – 2014. – С. 114-116.

56. Суворов А.В. Управление банковскими рисками / А.В. Суворов // Финансы и кредит. — 2002. — № 13. — С. 33-37.

57. Сутність та види банківських ресурсів банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekonomist.kiev.ua/studentu/sutnist-ta-vidi-depozitnix-resursiv-banku.html>

58. Танаян Л. М. Дослідження економічної сутності депозитних операцій банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbu.gov.ua/.

59. Тітієвська О. В. Методологічні підходи до визначення факторів депозитного ризику банку як об'єкта регулювання / О.В. Тітієвська // Економічний простір. – 2008. – №13. – С. 140-148.

60. Токаренко Г.С. Методы управления рисками в компании [Электронный ресурс] / Г.С. Тораренко. – Режим доступа: <http://referent.mubint.ru/security/8/4556/1>

61. Топ -10 кращих депозитів в гривні в квітні 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/depoziti/statti/top_10_kraschih_depozitiv_v_grivni_v_kvitni_2017

62. Українці віддають перевагу поточним рахункам у порівнянні із строковими депозитами, що значно здешевшали [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bankchart.com.ua/depoziti/statti/ukrayintsi_viddayut_perevagu_potochnim_rahunkam_u_porivnyanni_iz_strokovimi_depozitami_scho_znachno_zdeshevshali

63. Череп А.В. Банківські операції: навч. посібн. / А.В. Череп, О.Ф. Андросова.— К.: Кондор, 2008.— 410 с.

64. Шелюк А.А. Науково-методичні засади формування системи депозитного менеджменту банку дис. ... к-та екон. наук / А.А. Шелюк. – Київ : Сумський національний університет, 2016. – 225 с.

ДОДАТКИ

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2016 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
АКТИВИ:			
Грошові кошти та рахунки у Національному банку України	13, 30	10 438 941	5 632 365
Кошти в банках	14, 30	31 150 549	17 775 189
Фінансові інструменти, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибуток або збиток	15, 30	17 148 763	10 095 933
Кредити, надані клієнтам	16, 30	65 946 584	65 462 189
Інвестиції, наявні для продажу	17, 30	65 009 361	47 441 862
Інвестиції, що відображаються за амортизованою вартістю	18, 30	12 640 713	7 195 975
Інвестиції в дочірні компанії	19, 30	24 800	24 800
Основні засоби та нематеріальні активи	20	6 535 809	3 945 327
Передплата з податку на прибуток	11	271 521	299 817
Відстрочені активи з податку на прибуток	11	-	80 672
Інші активи	21	1 440 173	1 178 882
ВСЬОГО АКТИВІВ		210 607 214	159 133 011
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	22, 30	4 639 317	16 557 088
Рахунки клієнтів	23, 30	145 586 238	94 269 726
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	24, 30	33 418 838	29 498 132
Інші запозичені кошти	25, 30	7 039 869	7 200 519
Інші зобов'язання	26, 30	1 001 614	1 731 009
Субординований борг	27, 30	2 807 088	2 536 133
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	374 063	-
Всього зобов'язань		194 867 027	151 792 607
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	28	35 108 980	30 153 460
Резерв переоцінки будівель		1 820 998	1 193 252
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу		576 751	(800 037)
Непокритий збиток		(21 766 542)	(23 206 271)
Всього власного капіталу		15 740 187	7 340 404
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		210 607 214	159 133 011

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

25 квітня 2017 року

Виконавці: Рибалка О.В., 279-71-16, Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 7-92 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2017 року

Додаток Б

22. КОШТИ БАНКІВ

Кошти банків представлені таким чином:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Кредити, отримані від Національного банку України	2 559 005	14 059 825
Кореспондентські рахунки інших банків	<u>2 080 312</u>	<u>2 497 263</u>
Всього коштів банків	<u>4 639 317</u>	<u>16 557 088</u>

Станом на 31 грудня 2016 та 2015 років кошти банків включали кредити, отримані від НБУ, у сумі 2 559 005 тисяч гривень (55%) та 14 059 825 тисяч гривень (85%), відповідно, що становить значну концентрацію.

Станом на 31 грудня 2016 року процентні ставки за кредитами від НБУ склали 14,25% річних (31 грудня 2015 року були у межах: від 14,25% до 21,5% річних) з термінами погашення кредитів у межах від 28 лютого 2017 по 10 червня 2020 року (31 грудня 2015 року: 10 червня 2020 року).

Станом на 31 грудня 2016 року кредити, отримані від НБУ, були забезпечені борговими цінними паперами, наявними для продажу, які обліковуються на балансі Банку, із справедливою вартістю 4 905 053 тисяч гривень (31 грудня 2015 року: 10 977 911 тисяч гривень) та кредитами, наданими пов'язаному державному підприємству Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України», із балансовою вартістю до вирахування резерву у сумі 15 117 856 тисяч гривень (31 грудня 2015 року: 15 208 715 тисяч гривень) (Примітки 16, 17).

Після 31 грудня 2016 року кредити, отримані від Національного банку України, були достроково погашені у повному обсязі (Примітка 37).

Додаток В

23. РАХУНКИ КЛІЄНТІВ

Рахунки клієнтів включають:

	31 грудня 2016 року	31 грудня 2015 року
Рахунки до запитання	77 862 043	44 822 598
Строкові депозити	<u>67 724 195</u>	<u>49 447 128</u>
Всього рахунків клієнтів	<u>145 586 238</u>	<u>94 269 726</u>

Станом на 31 грудня 2016 та 2015 років загальний залишок по рахунках десяти найбільших клієнтів складав 45 842 406 тисяч гривень та 12 776 440 тисяч гривень, що становить 32% та 14%, відповідно.